کاریگەرییەکانی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لەسەر ڕۆژهەڵاتی نێوین ...

گۆران هەڵەبجەیی

هەر ڕووداوێکی مەزن لە هەر کوێی گۆی زەوی ڕووبدات ،بێگومان لە کایە جۆراوجۆرەکاندا گۆڕانکاری بەدووی خۆیدا دەهێنیت ،ئیدی چ لە خودی ژینگەی ڕوداوەکە یا لە دەرەوی ئەو ژینگەیەبێت . زۆر جار ئەم کاریگەرییە پەلی هاوێشتوە بۆ نیو نەتەوەو خەڵک و دەڤەرەکانی جیهان .

شۆڕشی ئۆکتۆبەری مەزنی ڕوسی کە بەلشەفییەکان هەڵیانگیرسان و لینین داینەمۆ و سەرکردەی بوو، حکومەتی کاتی و ڕژێمی قەیسەری بنەماڵەی ڕۆمانۆفی لەبن هەڵتەکاند و بۆ هەتاهەتایە لەسەر شانۆی دەسەڵات دووری خستنەوە ،وە حیزبی بەلشەفی دەسەڵاتی گرتە دەست و حکومەتی شوراکان دەستبەکار بوو .

وەک چۆن [جۆن ڕید] نووسەری ئەمریکی لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا بە ناوی {10 ڕۆژ جیهان لەرزی} ،لە ڕاستیشدا هەروابوو ،ئەو شۆڕشە جیهانی هەژاند و سەرمایەداری جیهانی خستە ترس و لەرزەوە ،هاوکات نەتەوە و چینە ژێردەستەکانی هۆشیار کردوەو بووە داینەمۆی تێکۆشان و ئاراستەی کردنیان، بەتایبەتی چینی کرێکارو جوتیاران.
ئەوەی گرنگە ئاماژەی پێبکەم ،ئەوەیە کە لە ماوەیەکی کەمدا هەواڵ و کاریگەری ئەم ڕوداوە مەزنە گەشتە زۆربەی دەڤەرەکانی جیهان.

هەر بۆیەش زۆری نەخایاند لە ژێر کاریگەری ئەو شۆڕشەدا لە کیشوەرەکانی جیهاندا ئەحزاب و بزافی مارکسی وچەپ درووست بوون.

بێگومان نزیکترین دەڤەر کە کاریگەری ڕاستەو خۆی ئەو شۆڕشەی لەسەر بوو کیشوەری ئەوروپا بوو ، کە بە هۆیەوە لەزۆربەی وەڵاتاندا حیزبی کۆمۆنیستی هاتنە دامەزراندن، یا خود ئەوانەی کە هەبوون لە ژێر ئەو کاریگەرییەدا گەشەیان کرد و ڕۆڵیان لەسەر شانۆی سیاسی زیادی کرد .

گەرەکمە لێرەدا زیاتر تیشک بخەمە سەر کاریگەرییەکانی شۆرشی ئۆکتۆبەر لەسەر گەلانی ڕۆژهەڵاتی نێوین ،کە بێگومان بەدەر نەبووە لە گەشتنی پریشکی ئەو ڕووداوە مەزنە پێی..

دەمەک ئەو شەڕشە ڕوویدا زەربەی جیهانی ڕۆژهەڵاتی نەوین لە ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانیدا بوو. بەهۆی جەنگی جیهانی یەکەم و قەیرانە هەمەلایەنەکانی خودی دەوڵەتی عوسمانی، ئەو دەوڵەتە لە دوا ساتەکانی تەمەنیدا دەژیا.

لەولاشەوە ئێران و بەشەکی بەرفراوانی خاکی دیکەی دەورووبەری ئێران لەژیر دەسەڵاتی دەوڵەتی قاجاریەکاندا بوو.

نابی ئەوە لە یاد بکەین کە لە سەرتای سەدەی ڕابردووەوە، ئەفکاری تەنویری لەرەحمی دەسەڵاتی دەوڵەتی عوسمانی ئاینی و گەندەڵەوە لە هەندەک شوێن چەکەرەی کردبوو، ئەوەیش بە هۆی چەوساندەوە و جۆرەها قەیرانەوە.
بەڵام ئەمانە زیاتر لە هەوڵدانی تاکەکەسی و گرووپی بچوکدابوون و نەبوونە بزافی ڕێکخراوەیی کاریگەر.

ئەمانەش چەند نمونەیەکن لەو هەوڵ و شۆڕش و سەرهەڵدانانە:
* شۆڕشی مەشروتیە لە تورکیا دژی سوڵتان عەبدولحمید 1909
* شۆڕشی دەستوری ئیران کە ساڵی 1912 دژی دەسەڵاتی قاجەریەکان
* پەیدابوونی حیزبی[ئیتحاد و تەرەقی]لە تورکیا 1912کە هەر هەمان حیزب پێشتر بە ناوی مەشروتیەکانەوە هەوڵی لادانی سوڵتان عەبدولحمیدیان دا.
پاشان ئەم حیزبە لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی یەکەم، بە تەواوەتی دەسەلاتی عوسمانی لاداو لە جیگەی دەسەڵاتەکی مەدەنی لە خاکی تورکیادا دامەزراند، کەمال ئەتاتورکیش وەک سەرکردیەکی دیاری ئەو حیزبە دەسەڵاتی گرتە دەست.

دیارە ئەم بزافە مەدەنیەی تورکیا تا ڕادەیەک لای لینینیش قەبوڵکراو بوو، بەوەی کە دەسەڵاتەکی ئاینی دواکەوتووی وەک دەسەڵاتی عوسمانی لەناوبردو لە جیگەی دەسەلاتیکی مەدەنی دامەزراند. بەڵام لە ئاکامدا خودی ئەم دەسەڵاتەش بووە دەسەڵاتەکی سەرکووتکەرو دیکتاتۆر و چەوسێنەر.

* شۆڕشی عبدلرحمان کەواکبی 1902 مسر
* شۆڕش یا بزافی محمەد عەبدە 1905 مسر

*سعد زغلول مسر 1918-1919 سەرتا دژی عوسمانیەکان وپاشان دژی ئینگلیزەکان خەباتی کرد.
سەعد زەغلول جگە لەوەی بەشداری لە شۆڕشی عرابی کرد، هەروەها جەمعیەی [ت[illegible]ی] یشی دامەزراند و پاشان حیزبی وەفد.

شۆڕش و ڕاپەڕینەکانی دژبە ئینگلیزو فەرەنسیەکان

* شۆڕشی شێخ مەحمود لە کوردستان و نامەکەی شێخ محمود بۆ لینین لە ڕێگەی کونسەی ڕوسیەوە لە تەبرێز ساڵی 1922.
*شۆڕشی 20 لە عێراق[ثورة العشرين] و هەوڵدانی بڕێک لە ڕووناکبیرەکانیان بۆ پەیوەندیکردن بە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە. لە ڕیگەی بەسرەوە.
* شۆڕشی پاشای ئەترەش لە سوریاو لبنان دژ بە فەرەنسیەکان1925 .
دیارە ئەم شۆڕش و ڕاپەڕینانە بە ئیلهام و کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەر سەیانهەڵنەدا ،بەڵام نکولی لەوە ناکرێت کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر هاندەریان بووە لە بەردەوام بوون لەسەر شۆڕشەکانیان.

کاریگەری تاک و گروپە ڕووناکبیرەکانی دەڤەرەکە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر

دەتوانین کاریگەری ڕاستەوخۆی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە پەیدابوون و و بەرجەستە بوونی چەندین بزاف و گروپ و حیزبی چەپ و مارکسیدا هەست پێبکەین ،کە لە دوای شۆڕشەکەوە بە چەند ساڵێک لە دەڤەرە جیا جیاکانی ڕۆژهەڵاتی نیویندا سەریان هەڵدا.

*ئەم کەسە ڕوناکبیرانە کە پاشان بوونە نەواتی زۆرێک لە حیزبە شوعیەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، ئەمانە متابعەکی بەردەوامی ئەو شۆڕشە بوون ، بەوەی ئەدەبیاتی شۆڕشەکەیان وەردەگێڕایە سەر زمانەکانی خۆیان،هاوکات خۆیان بەو ئەدەبیاتانە ڕۆشنبیر دەکرد.
دەمێک هەنگاوی یەکەمیان بەرو ڕێکخراوبوون لە حەزبێکی مارکسیدا نا، تا ڕادەیەکی لە ڕووی هزرو ڕیکخستنەوە ئەزموونیان پەیدا کردبوو.
چەند نمونەیەک

1. عێراق

چەنیەتی درووست بوونی شانە مارکسیەکان لە عێراق بە کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە
* سەرەتا لە بەسرە چەند ڕووناکبیرێک لەژێر کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەردا شانەیەکی مارکسیان پێک هێنا ، لەوانە{عەبدولوەهاب محمود، سامی نادر، زکریا الیاس}

* هەر لەو دەمەدا لە بەغداش چەند ڕووناکبیرێک هەمان هەنگاویان نا ، کەسە ناودارەکانیان بریتی بوون لە حسین رحال، مستەفا علی، محەمەد ئەحمەد مدرس،

* لە ناسریەش چەند گەنجێک پەیدابوون کە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر سەرسام بوون، وەک [یوسف سلمان یوسف-فهد، ئەحمەد جمالدین، و زوبید ناوێک] ئەم گرووپە دەستنووسێکیان دەردەکرد بە نیوی [الصحیفە] کە ناو بە ناو بڵاویان دەکردەوە .زیاتر هاوڕێ فهد سەرپەرشتی ئەم دەستنووسەی دەکرد .بۆ یەکەم جار درووشمی {ئەی کریکارانی جیهان یەکگرن} یان لەسەر ئەم بڵاوکراوەیە نووسی.

* ئەم حەلەقاتانە توانیان جۆرەها بلاو کراوە و کتێب و □□زنامەی تایبەت بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر بەدەست بهێنن ، بەتایبەتی بە زمانی فەرنسی و ئینگلیزی
.سەرچاوەی ئەم ئەدەبیاتە شوعیانە بەندەری بەسرە بوو کە بەردەوام کەشتیوەکانەکانی ئەوروپی و و□ڵاتانی دیکە لەوێ لەنگەریان دەگرت و هەندیک لەو کەشتیەوانانەش هەواڵی شۆرش و ئەدەبیاتەکانیان بەو ڕوونا کبیرە عیراقیانە دەدا ، بەتیابەتی بەسراویەکان .

* هەروەها سەربازە هیندیەکانیش ئەوانەی کە لە نێو سوپای ئینگلیزدا بوون،
سەرچاوەیەکی باش بوون بۆ پیدانی زانیاری د□رбارەی شۆرشی ئۆکتۆبەر
.

* هاوکات لە سوریاشەوە بەقاچاخ ئەدەبیاتی مارکسیان پیدەگەشت،ک□ پێشتر لەلایەن مارکسیە سوریەکانەوە لە فەرنسیەوە کرابوونە عەرەبی.

* ئەو خەلیانەی ، بەغداد بەسرە ناسریە لە31.03.1934 دا لە قەوارەیەکی سیاسیدا بە نێوی[لیژنەی لە ناو بردنی ئیستعمارو ئیستثمار] یەکیان گرت. کە عاسم فلیح بووە سکرتێری ئەو قەوارە سیاسیە. ئەوەبوو پاش ساڵێک ناوەکەی گۆڕدار بۆ [حیزبی شیوعی عێراق].

2. سوریاو لبنان

سەبارەت بە پەیدابوونی حیزبی شیوعی سوری و لبنانی، ناسر الحدەی مێژوونووس دەڵیت: [بەهۆی کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەری پرۆلیتاریای ڕووسیەوە ،بیرۆکەیەک لە ناو ڕوونا کبیرانی لوبنانیدا پەیدا بوو کە قەوارەیەکی مارکسی درووست بکەن . ئەوەبو ئەو قەوارەیان درووست کردو ناویان نا {دیموکراتە شۆڕشگێرەکان} کە نمونەکەیان فرح انطوان، شبلی شمیل بوون.

* هەر لە لوبنان ساڵی ١٩١٩ ئەرمەنیەکانی ئەوە بەتایبەتی ئەوانەی لە بەیروت دەژیان ،هاوبەندیەکیان پێک هێنا بە نیوی [عصبەسپارتاک] . هەڵبژاردنی ئەم ناوە بەهێزو خۆشەویستیان بوو بەشۆرشی کۆیلەکان لەسەردەمی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمدا ، بەسەرۆکایەتی سپارتاکۆس ،ئەمانە شوعی بوون و ئیلهامیان لە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە وەرگرتبوو . پاشان کە حیزبی شیوعی سوریاو لبنان درووست بوو ئەم عەسبەیەش بوو بە بەشێک لەو حیزبە.

* لە هەمان سەردەمدا بەشێک لە شۆڕشگێڕانی عەرەب لە دمشق کە خۆیان بەچەپ دەناسان،گۆڤارێکیان دەردەکرد بە نیوی[الاشتراکیە} ساڵی 1912 .حلمی فتیانی سەرنووسەرو خاوەن ئیمتیازی بوو.

*هەر لەو دەمەدا هەندێک خوینکاری سوری و لبنانی لە فەرنسا دەیانخوێند ئەمانە لەڕێگەی حیزبی شوعیی فەرنسیەوە کە ئەویش بەدەوری خۆی پەیوندی بە شۆڕشی ئۆکتۆبەرەوە هەبوو ،ئەو خوێندکارانە بەفکری مارکسی و بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئاشان بوون و ئەم فکرەیان هێنایەوە بۆ لبنان و سوریاو لە کۆتادا ئەم گەنجانەش بوونە بەشیک لە حیزبی شیوعی سوریاو لبنان.

* بەر لە دامەزراندنی حیزبی شیوعی لبنانی و سوری، سالی 1919 سەندیکایەکی کرێکاران لە لبنان درووست بوو ، بە نێوی[یەکیتی گشتی کرێکاران] ڕۆژنامەیەکیان دەردەکرد بە نیوی [ڕۆژنامەی کرێکار] .هەر ئەم پێکهاتە کرێکاریە لە پاشاندا بووە بناغەی حیزبی شیوعی لبنانی و سوری کە لەگەڵ بزافە مارکسیەکانی دیکەدا یەکیان گرت .

* لە سوریاش سلیم خەیاط وەک مفکرێکی مارکسی، لەو کاتەدا چەندین بابەت و لیکۆڵینەوەی سەبارەت بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر و مارکسیەت نووسیوە.

* بەر لەوەی حیزبی شیوعی سوری و لبنانی دابمەزرێت.
بەر لەوەی حیزبی شیوعی سوری و لبنانی دابمەزرێت، خالید بەگداش یەکەم مارکسی بوو لە ڕۆژهەڵاتی نوێن کە [بەیانی شیوعی} لە فەرنسیەوە وەرگێڕایە سەر عەرەبی .

*ئەوە بوو لە ئاکامی یەکگرتنی ئەو گروپ و سەندیکاو کەسایتیە مارکسیانەدا حیزبی شوعی سوری و لبنانی سالی 1924 دامەزرا .
کەسە ناودارەکانی ئەم حیزبە بریتی بوون لە {چالاکوانی سەندیکا ،فوئاد شمالی،ڕووناکبیر یوسف ئیبراهیم، ، وە لەسوریاش ناسر حدە ،فوزی زعیم،سلیم خیاط،خالد بەگداش، }

* لە کۆنگرەی 6 ی کۆمنترندا [الاممیە الشوعیە] ساڵی 1928 فوئاد شمالی کە ئەمین عامی حیزبی شیوعی لبنانی بوو، وەک یەکەم شیوعی لە ولاتانی عەرەبیەوە بەشداری کرد .

3. مسر

* شاری ئەسکەندریەی میسر کە هاوکات بەندەریێکی بازرگانی جیهانیەو تاڕۆژی ئەمڕۆش هەر وا ماوەتەوە . کۆمەڵیک گەنجی □وناکبیر تامەزرۆی زانیاری بوون دەربارەی شۆرشی ئۆلتۆبەر ، بۆیە زۆر جار دەچوونە بەندەرەکەو قسەیان لەگەڵ ئەو کەشتیەوانەن دەکرد کە لە روسیا یافەرنسا یا بەریتانیەوە دەهاتن ئەوانیش هەرچی زانیاری یا کتێب و ڕۆژنامەرو نامیلکە هەبوو بەزمانە جیاجیاکان نووسرابوون،دەیانبەخشیە ئەو گەنجانە .

*ئەوە بوو لە ساڵی 1922 حیزبی شیوعی مسری لە ئەسکەندریە لەو گەنجانە درووست بوو کە کەسە دیارەکانی لەوسەردەمەدا بریتی بوون لە {جوزیف روزنتاڵ،حسنی الاعرابی،انطوان مارون، پاشان تەنزیماتەکانی قاهرە وباز□ر□کانی دیکەی میسری گرتەوە.

4. تورکیا

دامەزراندنی حیزبی شیوعی لە تورکیا 1921

* مستەفا سوبحی بە دامەزرێنەر و سەرکردەو شۆڕشگێری حیزبی شیوعی تورکی هەژماردەکرێت.

ئەم کەسە سەرەتا کاری ڕۆژنامەگەری کردوە ، پەیامنێری چەندین ڕۆژنامەی تورکی بووە بەتایبەت دەمیک لە پایس بووە ،کەسێکی ڕوناکبیر و ئابوریناس بووە .

*ساڵی 1913 بەوە تاوانبار دەکرێت کە ئەو محمود شفیق پاشای کووشتوە .

بۆیە بە 15 ساڵ زیندانی حکوم دەدرێت .

لە زیندان ڕادەکات بەرەو ڕوسیا هەڵدێت .

* لەوێ سالی 1915 دەبێتە ئەندامی حیزبی بەلشەفیک .

*هەر لەوێ پەیوەندی لەگەڵ سەربازی□ تورکە یەخسیرەکاندا پەیدا دەکات بڕێکیان بە فکری مارکسیەت ئاشانا دەکات .

* دامەزرێنەری ڕێکخراوی سۆشیالستی چەپی تورک بوو ساڵی 1918

* ساڵی 1919 بەیانی شیوعی لە ڕوسیەوە وەرگێراوەتە سەر تورکی

* ساڵی 1919 بەشداری لە یەکەم کۆنگرەی کۆمنترن کرد لە مۆسکۆ.

* ساڵی 1920 لە باکۆ لەگەڵ کۆمەڵیک تورکی نیشتەجێیی ڕوسیا و ئازربایجان حیزبی شێوعی تورکی دادەمەزرێنن ،کە جگە لە مستەفا سوبحی کە دەبێتە سکرتێری حیزبەکە ،کەسە دیارەکانیان بریتی بوون لە [ئەتهەم نەجات و ئیسماعیل هاکی]

* هەر دوای ئەوە لە باکۆوە 15 شیوعی تورک دەگەڕینەوە بۆ تورکیا بۆ بەشداری لە جەنگی ڕزگاریدا کە ئەودەمە کەمال ئەتاتورک دەستی پێکردبوو.
* بەڵام لەوێ لە لایەن ئەتاتورکەوە محارەبە دەکرێن و ژیانیان دەکەوێتە مەترسیەوە ، بۆیە ناچار دەبن بەرەو باکۆ بۆ باخرە بگەڕینەوە ،لە ڕیگا بە پلانی ئەتاتورک هەر هەموو 15 کەسەکە کە لە کەشتیەکدا بوون نغرۆ دەکرێن کە سەرکردە دیارکانی ئەو حیزبە بوون.
*ئەتاتورک بۆ ئەو مەسەلەیە وتبووی ئیمە پێوستمان بە حیزبی کۆمۆنیست نیە ،گەر پیوستمان بێت خۆمان درووستی دەکەین . جا هەر واشی کرد ،حیزبێکی شیوعی ئەتاتورکی دروست کرد.

5. ئیران
دامەزراندنی حیزبی تودەی ئێران

حیزبی توودەی ئێران ڕێکخراوەی سەرەکیی چەپ بوو لە مێژووی هاوچەرخی ئێراندا. ئەم حیزبە لە ساڵی1920 لە تاران دامەزرا. بناغەدانەرانی بریتی بوون لە کۆمەڵەیەکی 53 کەسی لە چالاکوانانی چەپخواز و ناسیونالیستی ئێرانی وەکوو: سلێمان میرزا ئەسکەنەدری، ئیرەج ئەسکەندەری، بۆزۆرگ عەلەوی، ئەحسان تەبەری، خەلیل مەلەکی، فەرەیدوون کەشاوەرز، عەبدولحوسەین نووشین و رەزا ڕادمەنەش.
ئەمانه زۆربەیان له سەردەمی دەسەڵاتی قاجەریەکان و پاشانیش ڕژێمی شاهەنشاهی ئێرانیەوه ، له زیندان بوون یا لەژێر چاودێریدا بوون.
هاوکات نووسەر وەرگێڕی کوردیش محەمەد قازی یەکێک له ئەندامانی حیزبی تووده بوو.
پەیدابوونی ئەم حیزبەش دیسان پەیوەستە بە ئەو هەوەومەرجەی کە شۆڕشی ئۆکتۆبەری تێدا ڕوویدا.
لەو دەمەدا و بە یەک دووسانە هەواڵی ئەو شۆڕشە بە چەند جۆرێک گەشتە نێو بەڕێک لە ڕووناکبیرانی ئیران ،بەتایبەتی خوێنەورەکانی زانگەی تاران. هەوالەکان لە ڕێگەی ئازربایجانەوە دزەیان دەکرد بۆ تاران ، ئەو هەواڵانە زیاتر دەمی یا نامیلکەی بچوک بوون کە پێشتر وەرگێرابوونە سەر زمانی ئازەری و پاشان دەکران بە فارسی .

*سەربازە ڕووسەکانیش کە لە بەشێک لە خاکی ئێراندا بوون ، ئەمانە بەر لەوەی بەفەرمانی لینین لە ئێران بکشێنەوە، هەوالی شۆرشی ئۆکتۆبەریان پێدەگەشت . ئەوانیش لە ڕێگەی خۆیانەوە دەیانگەیاندە ئەو ئیرانیانەی کە تامەزرۆی ئەو جۆرە هەواڵانە بوون.

کاریگەری شۆڕشی ئۆکتۆبەر لەسەر کورد ،بەتایبەت کوردانی باشوور

دکتۆر کمال مەزهەر لە کتێبێکیدا بە نێوی[کوردستان پاش جەنگی جیهانی یەکەم] لە بەڵگەیەکدا ئاماژە بە نامەیەکی {مەجەر سۆن} دەکات کە حاکمی سەربازی ئینگلیز بووە لە سلیمانی .نامەکە ساڵی 1919 نووسراوە ،بۆ مندوبی سامی بەریتانی ناردوە لە بەغدا کە تێدا دەڵێت[لەرۆ لە سلیمانی زۆرێک لە گەنجەکان بە ئاشکرا پرۆپاگەندە بۆ شۆڕشی ئۆکتۆبەر دەکەن].

هەروەها ئەحمەد خەجە لە کتێبەکەیدا بە نیوی {چیم دی} ،دەڵێت. چەند منەوەرێک لە سلیمانی پەیدا بوون کە کاریگەرن بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر ،وە بڵاوکراوەیە دەردەکەن بە نێوی[پریسک یا پروشک] کە وەرگێراوی وشە ڕوسیەکەیە بە نێوی { ئیسکرا}.
ئەم قسانەی ئەحمەد خەجە تا ئێستا لە هیچ سەرچاوەیەکەوە ڕاستی و دروستی نەسەلمینراوە .بەڵام ئەوەی دکتۆر کەمال مەزهەر کە ئاماژەی بە نامەکەی میجەر سۆن کردوە ، ئەو نامەیە لە ئەرشیفی بەریتانیدا بوونی هەیە.
لەمەدا بەمان دەردەکەوێت کە کوردیش کاریگەر بووە بە شۆڕشی ئۆکتۆبەر ،بەڵام ئەو کاریگەریە نەبووەتە بناغە بۆ پەیدابوونی بزافێکی مارکسی ،وەک ئەوەی لە بەشێک لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێویندا ڕوویدا.

(شیعــر و فەلســەفە) یــان (فەلسەفە و شیعر) … ناڵە حەسەن

شیعر و فەلسەفە دوو چەمکن پەیوەندی بەهێز و توندوتۆلیان لەگەڵ یەکدا هەیە ، زۆرجاران وەک دوو هێڵی تەریب هەندێکجاریش پێچەوانە و دژ ، پەیوەندییەکە تا ئاستی ئەوەی ، هەندێکجار شاعیران بیرەکەی

فەلسەفی لە نێو شیعرەکانییان بەرجەستە دەکەن ، یان هەندێک لە فەیلەسوفەکان بە زمانی شیعر بابەت و فەلسەفەکانییان دەنووسنەوە ، هەندێک لە نووسەران و ڕەخنەگران هاوڕانین لەگەڵ ئەم پەیوەندییەدا و پێیانوایە ، شیعر و فەلسەفە لە دوو کایەی تەواو جیاواز ئیش دەکەن و نابێت تێکەڵاوی یەکتریان بکەین ، بە مانایەک ، لەگەڵ بە (شیعرکردنی فەلسەفە) و یان (بە فەلسەفەکردنی شیعردا) نین .
ئەمە لەم وتارەماندا ، هەوڵدەدەین لە ڕووبەرێکی فراوان باس لە شیعر و زمانی شیعر و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعردا بکەین ، لەم ڕاستایەش ، وەڵام بە زۆرێک لە پرسیار و ناڕۆشنییەکان بدەینەوە . بەر لە هەرشتێک ، شیعر مێژوویەکی دوورودرێژی هەیە ، لە سەردەمی (سۆمەرییەکان) دا ، (داستانی گلگامێش) ، وەک دەقێکی زۆر کۆنی شیعری بە فۆڕمی ئیپیک نووسراوە ، دەگەڕیتەوە بۆ سەدەی سێیەمی پێش زایین ، بەڵام بە بڕوای من ، مێژووی شیعر لەم بەروارەش کۆنتر و دێرینترە ، مێژووی شیعر / دەگەڕێتەوە بۆ مێژووی مرۆڤ ، پێش پەیدابوونی نووسین ، لەوکاتەی مرۆڤ توانای بیرکردنەوەی پەیدا کرد ، توانای ئەوەی پەیدا کرد ، لە ئاکامی بیرکردنەوە بە نێو خەیاڵدا ڕۆبچێ ، یان قسەبکات و گۆرانی بڵێ ، لەوکاتەدا شیعر پەیدا بووە .. بەڵام ، لەم وتارەماندا کاری ئێمە ساغکردنەوەی مێژووی شیعر نییە ، لێرەدا واز لەم مێژووە کۆنە دەهێنین و لە یۆنانی کۆنەوە دەست پێدەکەین .. لە سەردەمی یۆنانی کۆن ، شیعر دوو جۆر بووە ،

یەکەم / شیعری ئیپیک
دووەم / شیعری لیریک

ئەم دوو جۆرە شیعرەش ، دوو جۆر لە فۆرمی شیعرین ، (ئیپیک) فۆڕمێکە بەم جۆرە شیعرە درێژانە گوتراوە ، کە چیرۆک و ئەفسانە و داستان و بەسەرهاتە تراژیدیاکان و مێژوویەکانی پێنووسراوەتەوە ، پێشەنگی ئەم فۆڕمە شیعرییەش (هۆمیرۆس) بووە ، کە لە سەردەمی (سەرەتای سەدەی هەشتەم و تا ناوەڕاستی سەدەی نۆیەمی پێش زایین ژیاوە) باشترین دوو دەقی هۆمیرۆس (ئەلیادە و ئۆدیسە) ن کە بە فۆڕمی ئیپیک نووسراون .. هەروەها (لیریک) / بەمجۆرە شیعرانە دەگوترێن ، کە مامەڵە لەگەڵ هەستەکان و غەریزەکانی مرۆڤ دەکەن . بە شێوازێکی ڕۆمانسیانە و بە زمانێکی سادە و لەزەتبەخش و ئیرۆسیانە ، بە هارمۆنی و مۆسیقایەکی هەست بزوێن .

پێشەنگی شیعری لیریکیش (ئارکیلۆکۆس و سافۆ و ئالکمان و ئالسیۆس) بوون ، (سافۆ) ژنە شاعیرێکی نێوداری شیعری لیریکە و لە

مێژووی شیعردا ، بە یەکەمین شاعیری (مە) دەژمێردرێ . دەتوانین بڵێین لەم سەردەمەی یۆنانی کۆن ، سەردەمی زێڕینی شیعر بووە . زمانی شیعر لەم سەردەمەدا ، زمانی فەلسەفە و مەعریفە و زمانی ئایین و بە کورتییەکەی / زمانی دەربڕین بووە .. لەم سەردەمەدا ، شانۆگەری بە هەردوو جۆرەکانییەوە ، واتە (کۆمێدی و تراژیدییەوە) لە هەناوی شیعردا پەیدا بوون .

ئەوەتا هەردوو فەیلەسوفی ناودار (ئیپمادەکلیس و پارمەنیدس) ، لە سەدەی پێنجەمی پ ز ، بە شیعر بۆچوونە فەلسەفییەکانیان دەربڕیوە و کاریگەرییان لەسەر شاعیراندا هەبوو ، بەڵام هەردووکیان لە بنەڕەتدا ، فەیلەسوف بوون نەک شاعیر ، هەروەها دوو کەسایەتی دیاری نەو فەلسەفەی کۆنی یونانی بوون ، بۆ نموونە ، (ئیپمادەکلیس) فەلسەفەکەی دەربارەی چوار پێکهاتەی سەرەکی گەردوونی بوون وەک (زەوی ، هەوا ، ئاو ، ئاگر) لە هەمانکاتیش ، شیعرەکانی (هۆمیرۆس و سۆفۆکلێس) ناوەڕۆکی فەلسەفیانەیان هەبوو ، هەر لەم سەردەمەدا ، زۆرێک لە فەیلەسوفان قسەیان لەسەر شیعردا کردووە ، (ئەفلاتوون) لە ڕاستای بۆچوونە میتافیزیکی و ڕامارییەکانیدا لە جەوهەر و چۆنییەتی هونەر و شیعری کۆڵیوەتەوە و قسەی لەسەر کردوون ، شیعری بەکردەیەکی لاساییکرنەوە پێناسە کردووە ، بە بڕوای ئەو / هەر هونەرێک مامەڵە لەگەڵ هەست و سۆزدا بکات ، مامەڵە لەگەڵ فیکر و عەقلدا نەکات ، بە هونەرێکی ئاست نزم پێناسەی دەکات ..! بەڵام (ئەرستۆ) بیرکردنەوە و تێڕوانینەکانی بە شیعر جیاواز بوون ، هەروەک لە کتێبی شیعر باسی دەکات ، ئەرستۆ پێیوانییە کەوا شیعر ، لاساییکەرەوە و کتومت کۆپی جیهانی دەرەوە بێت ، ئەگەر نا هیچ جیاوازییەک لە نێوان شاعیران و مێژوونووسان نەدەبوو ، مێژوونووس ئەوانە دەنووسێتەوە کە ڕوویانداوە ، مامەڵە لەگەڵ ڕابردوودا دەکات ، بەڵام شاعیر ئەو شتانە دەنووسێتەوە کە هێشتا ڕوویان نەداوە یان دەکرێ ڕووبدەن ، بەمانای / ڕووداوەکانی شاعیر بیریان لێدەکاتەوە یان دەیەوێ قسەی لە بارەیان بکات ، پەیوەندی بە کات و شوێنەوە نییە ، ئەمەش جیاوازییەکی ترە لەگەڵ مێژوونووس ، دەربارەی ئەم تێڕوانینەی (ئەفلاتوون) کەوا ، شیعری لە ئاستێکی نزم بینیوە و بە کردەیەکی لاساییکردنەوەی داناوە ، بە جیا لەم جیاوازییانەی (ئەرستۆ) کە باسی کردوون ، شیعر بەم شێوەیە نییە کە ئەفلاتوون باسی کردووە ، ڕەخنەگرتن لەم جۆرە بیرکردنەوە ئەفلاتوونییە بە زیان و شیعر ، دەمانخاتە بەردەم دوو ڕەهەندی جیاواز ، یەکەکییان / ڕەهەندی (ئەپۆلۆن) یە ، کە تەعبیرە لە خودای هەورکەرەوە و مەنتیقییەت و بە سیستەماتیککردنی

شتەکان ، کە ئەفلاتوون و زۆرێک لە فەیلەسوفیتر ، لایەنگریان لەم ڕەهەندە کردووە ، ئەویتریان ڕەهەندی (دایەنسیزم) یە ، واتە خودای هونەر و لەزەت و خۆشی و بایەخندان بە عەقل ، ئەم ڕەهەندەش (فرەدریک نیچە) و زۆرێک لە فەیلەسووفانی دوای نیچە ، لایەنگریان لەم ڕەهەندە کردووە .

بۆ نموونە / نیچە پاراستنی زات بە خراپترین شێوەی ویست دەزانێ ، ئەم زیاتر خوازیاری مرۆڤی سوپەرمانی و یاخی و خودان ویستی هێزە .. تەنانەت لە ڕوانگەی (زەردەشت) یش ، ڕێگەی ژیان بەسەربردن لایەنگری لە چوارچێوەی مەنتیقی و ژیرانە و عەقل نییە ، بەڵکو کەسەکان ئازادن بە هەڵبژاردنی ڕێگەی ژیانی خۆیان ، ئەمەش بە مانایەک / هەڵوەشاندنەوەی پاوەرەکان و سنوورەکانی عەقل و سیستەماتیکە .

(شیعر و داهێنان) پێویستیان بە کرانەوە و پچڕاندنی هەموو کۆت و زنجیرەکانی بەها و نەریتە میراتییەکانە ، بە ئەوەی ببی بە کەسێکی داهێنەر ، دەبێت خۆت بەها و نەریت و ڕەفتار بە خۆت بتاشی کە پێچەوانەی ئەوانەی پێش خۆت بن …! هەروەها لەم وتارەمان وردتر باسی ئەم فاکتانە دەکەین کە ئەم بیرکردنەوەیە نا دروستانەی ئەفلاتوون ڕەتدەکەنەوە ، بۆ نموونە باس لەوە دەکەین کەوا ، شیعریش وەک فەلسەفە لەسەر بنەمای بیرکردنەوە ئیش دەکات و ڕەهەندی فیکری و مەعریفی لە پشتە . زۆرن ئەو فەیلەسوفانەی کاریگەرییان لەسەر شیعردا هەبووە ، یان قسەیان لەسەر شیعر کردوە و باسی گرنگی و پەیوەندییەکانی فەلسەفە و شیعریان کردووە ، یان زمانی شیعریان بەکارهێناوە بە دەربڕینی فەلسەفەکانییان ، ئەم فەیلەسوفانەش بە (فەیلەسوفی شاعیر) ناوبراون . یەکێک لەوانە (فرەدریک نیچە) یە . لە پەیوەند بە شیعرەوە ، تایبەتمەندی نیچە جیاوازە لەگەڵ فەیلەسوفەکانی تر ، چونکە هەندێک لە فەیلەسوفەکان هەم شاعیریش بوون هەم فەیلەسوف ، واتە لە پاڵ فەلسەفە شیعریشیان نووسیوە یان سەرەتا بە شیعر دەستییان پێکردووە ، لەوانە (مارکس ، جان جاک ڕۆسۆ ، ساموێل تەیلەر کۆلیریچ … بەڕام نەجە ، لەگەڵ ئەوەی شیعریشی نووسیوە بەڵکو کتێبە فەلسەفییەکانیشی بە زمانی شیعر نووسیون ، بەڵێ بە بڕوای هەندێک کەس (نیچە لە زکماکەوە شاعیر بووە) واتە ، هەر بە شاعیری لە دایک بووە .

شیعر گەورەترین بەشی نووسینەکانی و تەنانەت فەلسەفەکەشی داگیرکردووە . نیچە زۆر بە ڕۆشنی درکی بەوە کردووە کە ، زمان چ سیعرێک و هێزێکی تیایە بە تایبەت زمانی شیعری ، بۆیە لە شوێنێک

دەربارەی زمانی شیعری دەڵێ ، (زمان گەمەیەکی گەمژانەیە ، بەهۆی زمانەوە مر□ق د□توانێ سەما بەسەر هەموو شتێکەوە بکات) نێچە فـەیلەسوفێکە ، ئامانجی بەرهەمهێنانی مر□قی باڵا بووە لە ڕێگەی ئیرادە و ویستی هێزەوە ، بۆیە لە زۆر شوێن پێ لەسەر ئەوە دادەگرێ و دەڵێ ، (من هاتووم هەواڵی مر□قی باڵاتان پێڕابگەیەنم ، مر□قی باڵا ئەو کەسەیە لە نەریتی باو یاخی دەبێت و خودان ئیرادە و هێزی کارای خۆی دەبێ ..) ئەمە ڕۆشن بووە لای نێچە کەوا داهێنان بە کەسی لاواز و بێ ئیرادە ناکرێت ، کەسەکانی دیلی بەندی کەلتوور و ئایین و دیلــی مرۆڤەکــانی تــر بــن .. لای نێچە بۆ ئەوەی بــبی بە کەســێکی داهێنەر وا پێویست دەکات هەموو کۆت و زنجیرەکان بپچڕێنیت ، ببی بە خۆت و تەعبیر لە ویستی خۆت بکەی ، هەموو شتێکی میراتی تووڕ هەڵبدەی ، خۆت بەها و نەریت و ڕەفتار بۆ خۆت دیاری بکەی ، خۆت هێــزی جــوولێنەری خۆت بــی ، جــوولە ڕەفتارەکــانی خۆت پێچەوانەی ئەوانەی پێش خۆت بن ، بەمانایەک هەروەک دروشمێکی هەبوو کەوا (تەنها خۆت بیت و ئەویتر نەبیت ...!) چونکە / داهێنان وا دەخوازێ کە دنیاو جیهانێکی نوێ بخولقێنی .

نێچە لە کتێبی (ئا ئەمەیە مر□ق) دا دەڵێ ، (من لە هیچ شتێک لاسایی کەس ناکەمەوە ، گاڵتە بە هەموو ئەو مامۆستایانە دەکەم کە هێشتا فێرنەبوونە گاڵتە بە خۆیان بکەن ، لەسەر دەرگای ماڵەکەم ئەمە نووســـراوە ...!) . نێجە وەک (شوبنهـــاوەر) ، کــــاری بە (فەلســەفەی ویست) کـردووە بە تـــایبەت ویســتی هێــز .. چــونکە (شوبنهاوەر) کتێبێکی هەیە بە ناوی ، (جیهان وەک ویست فیکرە) ، لەم کتێبەیدا پوختەی فەلسەفەکەی خۆی تیا باسکردووە ، باوەڕی وایە / کە عەقل ئامرازێکە بە دەستی ویستەوە ، لای ئەو / بوون لەسەر بنەمای حیکمەت و ئەزموون و مەبەستێک وەستاوە ...!) ، بۆیە نێچەش پێ لەسەر ئەم بیرۆکەی ویستە دادەگرێ و ئامانجیەتی ، تاکەکان خودان هێز و ئیرادەی خۆیان بن ، کە ناوی ناون (مرۆڤی سوپەرمانی) یان (مر□قی باڵا) ، بۆیە پێیوابوە ، دەسپێک و سەرچاوەی ویست و هێز لەسەر ویژدان و فیکردا شتێکی بنەڕەتی و جەوهەری شتەکانە .. یان بە بڕوای نێجە (گرنکترین دەرکەوتەی ژیان ، لە تیۆری داڕشتن لە ڕێگەی هێــزی عەقڵ نییە ، بەڵکـو (ویســتە) ، نــاوەڕۆکی ژیــان ویســتە ، ئەم ویســتەش ویســتی هێــزە ...!) نێجە پاراســتنی زات بە خراپتریــن شێــوەی ویسـت دەزانێ ، ئەو پێیـــوایە ، کەســێک بەدوای پاراســتنی زات بێ ، خۆی لە قەرەی مەترســییەکان نــادات و ژیــانی پارێزگــارانە هەڵــدەبژێرێت ، بە مــانــایەک / ئەو کەســانەی کە ، ناتوانن زنجیری کۆت و بەندەکان تێکبشکێنن و بەهاکانی ئایین و

کەلتوور و ئەو بەهایانەی بەزەبر سەپێندراون بەسەریاندا ڕابماڵن ، لە هەمانکاتیش ناتوانن وەک مرۆڤێکی باڵا خودان ویست و هێزی خۆیان بن ...! بە کورتی پوختەی فەلسەفەکەی نیچە ئەوەیە کە ، (فەلسەفەی عەقلێکی ئازادە ، فەلسەفەی ئاوەژووکردنەوەی بەهاکانە ، ئازادکردنی مرۆڤە لە هەموو کۆتوبەند و ئەخلاق و ئایین و مەعریفەی دەستاودەست ، فەلسەفەی نیچە بە دەنگێکی بەرز بانگەوازی ڕزگاربوون دەکات ...!) ، ئەمانەشی هەمووی بە زمانی شیعر لە نێو شیعرەکان و کتێبە فەلسەفییەکانی دەربڕیوە ، بۆیە نیچە (فەیلەسوفی شاعیران و شاعیری فەیلەسوفان بووە ...!) .

کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) یەکێکە لە بەناوبانگترین کتێبی نیچە ، کە لە ساڵی ١٨٨٣ چاپکراوە ، کتێبەکە بە شێوەیەکی ئەدەبی ڕەخنەیی نووسراوە ، بە زمانێکی شیعری ناسک و پاراو ، لەم کتێبەدا چەندین بیرۆکەی گرنگی داڕشتووە ، کە وێنەی مرۆڤی باڵا و هەڵکشاوی کێشاوە ، ئەو مرۆڤەی لە دەستی کۆت و زنجیری کۆمەڵایەتی و کەلتووری و ئەخلاقی ڕزگاری بووە ، کتێبەکە نیچەی پێ داناسرێتەوە ، نیچە لەم کتێبەیدا هەروەک سەرچاوەکان دەڵێن ، خۆی وەک شاعیرێکی مەزن دەبینێت نەک وەک فەیلەسوفێک ، دەربارەی کتێبی (وەهای گوت زەردەشت) ، ئەدیبی گەورەی ئەڵمانیا (تۆماس مان) دەڵێ ، (ئەم کتێبە باشترین کتێبە کە بە زمانی ئەڵمانی نووسرابێت) ، نەک تەنها کتێبەکانی بەڵکو شیعرەکانیشی پڕن لە بیرۆکەی فەلسەفی و ئاوێنەیەکن بۆ ڕەنگدانەوەی تێز و بیرکردنەوەکانی خۆی ، بەڵام شتێکی گرینگ هەیە ، نیچە پرسیارە فەلسەفییەکان و ئایدیا و بیرۆکە شیعرییەکانی ، لە قووڵایی و هەناوی ژیان دەردێنێت و پەیوەستیان دەکاتەوە بە مرۆڤ و خۆشبەختی و بەختەوەرییەکانییەوە . دیارە نەک هەر لەلای نیچە بەڵکو ، لای زۆربەی فەیلەسوفەکانی سەردەمی مۆدێرنە ، مرۆڤ دەبێتە ناوەندی گرنگیدان ، هەوڵدانەکە بۆ بەرهەمهێنانی سەربەخۆیی بیرکردنەوە و عەقلی مرۆڤ .

دەرکێشانی لەژێر هەموو کاریگەرە دەرەکییەکان ، دەکرێ ئەمەش بە یەکێک لە خاڵە هاوبەشەکانی نێوان شیعر و فەلسەفە حیساب بکەین ، کە دوایی دێینە سەر خاڵە هاوبەش و جیاوازییەکان ، لێرەدا چەند نموونەیەکی شیعری نیچە دەخەینە ڕوو و قسەی لەسەر دەکەین ، هەروەک لە کتێبی (نیچە فەیلەسوفێکی بەرزەفڕ) دا ، لە بەشی (پێنجەم) ، بە ناوی (نیتچە ، شاعیرێکی جیاواز دا) .. کە لە سەرەتا باسی شاعیربوونی نیچە و دواتر چەند نموونەیەکی شیعری هێناوەتەوە و ئێمە لێرەدا قسە لەسەر هەندێکیان دەکەین . هەر لەوێدا باسی ئەوە

کراوە کە ، نێجە شاعیرێکی جیاواز بووە و بە ستایلێکی جیاواز نووسیویەتی ، هەروەک مێژوونووسی فەڕەنسی (ئەلیکسیس ڤیلۆنینکۆ) پێیوایە (نێچە ئیستاتیکای ڕووکەشی دەقی پێش وردیی مانا خستووە ، چونکە نێتجە بەرلەوەی فەیلەسوف بێت ، بە پلەی یەکەم شاعیر بووە ، لە نەو نووسینە پەخشانی و شیعرییەکانی داهێنانی سوریالیانەی کردووە ، بە تایبەت لە کتێبی (وەهای گووت زەردەشت) هەندێ دوور دەڕوات ئەستەمە تێی بگەیت ...! نێچە کەسێک بووە زۆر قووڵ بیری کردۆتەوە ، هەمیشەش بە زمانی ڕەخنەیەکی توند نووسیویەتی ، تا ئاستی ئەوەی مەرگ بە خوداوەند دەخوازێ و ئەخلاق و ئایین و کەلتوورە دواکەوتووەکان ڕەتدەکاتەوە ، تا مردن لە نووسین ناکەوێت ، نێچە بە درێژایی ژیانی هەمیشە ئەوەی دووبارە کردۆتەوە کەوا (هەشتا پێویستە بژیم ، چونکە هەشتا گەڕەکمە بیربکەمەوە ...!) ، نێچە بیری لە هەموو سەکۆ و گۆشە و کەلێنەکانی ژیان و مرۆڤ کردۆتەوە ، ئەوەی بە فەلسەفە دەرەقەتی نەهاتووە بە شیعر قسەی لەسەر کردوون ، بۆیە شیعر و فەلسەفەکەی بە یەک ئاراستە ڕۆیشتوون . نێچە لە شیعری (مرۆڤە بەرزەکان) دا دەڵێت .

ئەوەی ڕادەپەڕێ ، پێویستە پەیدا هەڵدەین !
وەڵێ ئەو لە بەرزاییەوە ئەمە پەسەند دەکات ،
تاکو لەسەرووی پەسەندگرەوە بژیت ،
ئەو لە بەرزی دایە ئەو لەسەر دەرگای ماڵەی منە ،
ئەو لە ماڵەی من نیشتەجێیە ،
هەرگیز بە دوای کەس نەکەوتووم
لەسەرووی ئەمانەش ، قەشمەم بە هەموو مامۆستایەک کرد .

ئەم شیعرە تا بڵێی شیعرێکی ناسکە ، نێچە بە زمانێکی شیعری ناسک و پڕ لە هارمۆنیا و ئیستاتیکایەکی جوان ، کرۆک و ئامانجی بیرکردنەوە و فەلسەفەکەی خۆی دەخاتە ڕوو ، لێرەدا نێچە باس لە مرۆڤی باڵا دەکا ، ئەوانەی خودان هێز و ئیرادەی خۆیانن ، دەیانەوێت ڕاپەڕین بکەن و زنجیری دیلیەتی و ستەم بپسێنن ، ئەو پێی وایە ئەوانە لە شوێنێکی بەرزی ژیان وەستاون ، ئەوانە هەندێ بەرز و خۆشەویستن ، بەشەکن لە ڕۆحی ئەو لە ماڵەکەی ئەو نیشتەجێن . ئەمان ئەو مرۆڤە بەرز و خودان هێز و سەربەخۆیی و بیرکردنەوەی خۆیانن ، کە دوای هیچ کەسێک ناکەون و بەس خۆیانن و بەس ، ئەمان ئەوکەسانەن لە مامۆستاکانیان فێردەبەن ، سنوور و تخوبەکان دەبەزێنن و لە ئاستێکی بەرز لە مرۆڤایەتی و ژیان دەڕوانن .

هەروەها لە شیعری (جەسوور) دا دەڵێت ..

لە هەر کوێیەک بیت ، قوو□ ه□ک□□□
بنەوان لە ژێرەوەیە ،
وازبێنە لە پیاوانی ڕەشبین با بچریکێنن
” دۆزەخ بەردەوام لە ژێرەوەیە ” …!

لێرەشدا وێنەی مرۆڤێکی جەسوور و خاوەن هێز و توانایەکی لەبن نەهاتوومان . بۆ دەکێشێ ، ئەو مرۆڤانەی لە پێناو ئامانجە پیرۆزەکان مرۆڤی تێکۆشەر و کۆڵنەدەرن ، ئەوانەی هەمیشە بە ورەیەکی پۆڵایین و بە دید و بەرچاو ڕۆشنییەوە بەرەو لوتکەی ئاسۆ و ئامانجەکانییان دەکەون□ □□ ، ب□□وچان و نەسرەوتن ، نێچە ڕقی لە مرۆڤی لاواز و ڕەشبینە ، ڕقی لەو کەسانەیە کە هەمیشە بۆ پاروە نانێک دەکڕوزێنەوە ، نێچە لە شوێنێک دەڵێ (مرۆڤە لاوازەکان ، ئەوانەن بۆ مردن باشن ، شایستە بە ژیان نین) بۆیە لەم شیعرەشدا دەڵێ (واز بێنە لە پیاوانی ڕەشبین با بچریکێنن) . دۆزەخ بەردەوام لە ژێرەوەیە ، مەبەستییەتی گەیشتن بە لوتکە و ئامانج ڕەنج و قوربانی دەوێت ، ئاگر و ڕووناکییەکان ، لە بنی بنەوەن ، قووڵن دەبێ لە هەڵکۆڵین بەردەوام بین ، دیارە وشەی دۆزەخ لێرەدا میتافۆرێکە یان هێمایەکە بۆ ئاگر ، لە ئەفسانە و داستانەکانیش گەیشتن بە ئاگر هێمایە بۆ گەیشتن بە ئامانج و سەرکەوتن …!

نێچە لە شیعری (ئەوەیە مر□ق) دا دەڵێ …
بەڵێ ، دەزانم لە چ بنەچەیەکم ،
وەک بڵێسە تێنووم ،
هەڵپە دەکەم و خامۆش دەبمەوە ،
هەرچییەک دەستی بۆ دەبەم دەبێتە نوور ،
هەرچییەک جێی دەهێڵم پشکۆیە :
بێ یەکودوو من بڵێسەم …!

بێگومان ، لە نێو بیری نێچە مرۆڤەکان دەبێ مرۆڤی بەرز و دیار بن ، خودان بنەچە و شوهرەتێک و ناوێکی پایەدار و بەرزییان هەبێ ، ئەمەش ئەو مرۆڤانەن هەمیشە هەڵپەی ژیانێکی بەرز و پڕاوپڕ لە بەختەوەری و دەستگەیشتن بە خۆزگە و ئومێدەکانییانن ، وەک بڵێسە تێنوون بۆ ئەم جۆرە ژیانە ، وەک عاشق شەیدای ژیانێکی شایستە بە مرۆڤن ، ئەو مرۆڤانەی کە لەم شوێنە بەرزە بۆ ژیان و ئومێدە گەشەکان و ئارەزووە جوانەکانییان دەڕوانن ، ئەوانە دەست بۆ هەر چییەک دەبن دەبێتە نوور ، هەرچییەک جێدەهێڵن دەبێتە پشکۆ ، ژیان و دەوروبەر دەدرەش□ن□وە ، چونکە وەک بڵێسە خاوەن نیگا و ڕوانین و دیدگایەکی ڕۆشنن بۆ ژیان . لێرەدا ، لە نێو بەرھەمە شیعری و

فەلسەفییەکانی نیچە ، هاوئاهەنگییەک و ئاوێزانبوونێکی گرنگی نێوان فەلسەفە و شیعر دەبینین ، کە هەردووك بە یەک ئاراستە تا ئەندازەی تێکەڵاوبوون ، فەلسەفە بە بەرگ و ڕوخساری شیعرییەوە ، شیعریش بە ناوەڕۆکی فەلسەفییەوە ، وەک ئەوەی گیانێک بن لە دوو جەستەدا . نیچە بەم هەوڵانەی توانی شیعر و فەلسەفە زێتر لەیەک نزیک بکاتەوە .

(مارتن هایدگەر) یش یەکێکە لەو فەیلەسووفانەی ، قسەی زۆری لەسەر شیعر کردووە و گرنگی زۆری بە شیعر داوە . بایەخدانی (مارتن هایدگەر) بە شیعر و چاولێکردنی شیعر لەم ئاستە بەرزەدا ، لەو ڕوانگە و تێڕوانینە بوونگەراییەکەی بووە بە بوونی مرۆڤ . چونکە لای (هایدگەر) ، شیعر / تەنها لایەن و پێکهاتەیەکی ئەدەبی و هونەری نییە بەڵکو ، شیعر ڕاستەوخۆ پەیوەندی هەیە بە بوونی مرۆڤەوە . ئەمەش بە هایدگەر گرینگییەکی زۆری هەبووە ، شیعر هونەرێکە زێتر مامەڵە لەگەڵ بوون و ناوەوەی مرۆڤ دەکات ، هایدگەر بە پڕۆژە فەلسەفی و ئۆنتۆلۆژییەکەی خۆی لە زۆر شوێن هانای بە شیعر بردووە بە تایبەت شیعرەکانی (هۆڵدەرلین) .. تا ئەو ئاستەی پێیوابووە کە شیعر دەتوانێ ڕاستی بوون دەربخات . پڕۆژە ئۆنتۆلۆژییەکەی هایدگەریش هەروەک د. محەمەد کەمال لە کتێبی (هایدگەر و ئۆنتۆلۆجی شیعر) دا دەڵێ (پڕۆژەی ئۆنتۆلۆژی بنەڕەتی ، گەورەترین پڕۆژەی فەلسەفی هایدگەرە ، لە پەرتووکی (بوون و کات) دا ، کە بەدرێژایی تەمەنی ئیشی لەسەر کردووە . ئەم پڕۆژەیە لە شیکردنەوەی بوونگەرانەی مرۆڤەوە بە میتۆدێکی فینۆمینۆلۆجیانەی هێرمینیۆتیک دەستپێدەکات ، تاکو لەوەوە لە تێگەیشتن لە بوونی مرۆڤەوە (بوون) بە گشتی بگات .
شیعر ڕەنگدانەوەی یان ئاوێنەیەکە بە دەرخستنی ناوەوەی مرۆڤ .. شیعر لەنێو پانتایی خەیاڵی مرۆڤ لە ژێر کاریگەری غەریزەکان و هەستەکان و خەونەکان دێتە بوون ، غەریزەکان و هەستەکان و خەونەکانیش ، ڕەنگ و شێوەی مرۆڤ ڕەسم دەکەن ، مرۆڤێکی تێکشکاو یان بەرزەفڕ ، یان ڕووخاو ، واتە مرۆڤ خۆی لە چوارچێوەی زەمەنێکی دیاریکراو ، هەموو خەون و هەست و ئارەزووەکانی مرۆڤ ، پەیوەستن بە زەمەنێکی دیاریکراوەوە ، ئەم هاوکێشەیەش بە هایدگەر زۆر گرنگ بووە ، واتە مرۆڤ خۆی لەگەڵ کات ، یان بوون و کات . بۆیە لای هایدگەر شیعر لە ڕیزبەندی هونەرەکان دا لە ئاستی هەرە سەرەوە بووە . چونکە لە توانای هەبووە ڕاستی بوون دەربخات . بۆیە پێیوابووە ، شیعر وەک فەلسەفە بیرکردنەوەیەکی داهێنەرانەیە چونکە ، هەموو بیرکردنەوەیەکی فەلسەفی بەتایبەت بیرکردنەوە قووڵەکان ،

لە نێوخۆیاندا شیعرین ، هەروەها بەرهەمە شیعرییەکانی پڕن لە داهێنان ، بەتایبەت سروودەکانی هۆڵدەرلین و شیعرەکانی دانتی و گۆتە و زۆرێک لە شاعیرانی تر ، خاوەنی ڕوانین و هزری بەرزن بەڵام فەلسەفە نین . هەموو ئەمانەش لە ڕێگەی زمانەوە دێنە بوون ، بۆیە هایدگەر دەیگوت (زمان ماڵی بوونە) . هەرچەندە لەسەردەمی مۆدێرنە و لە بەرئەنجامی گەشە و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیادا ، مرۆق تووشی نامۆبوون دەبێت ، نامۆبوونێک تا ئاستی ئەوەی مرۆق ڕەسەنایەتی خۆی لەدەست بدات ، بۆ ئەم نامۆبوونەی مرۆق هایدگەر کۆپلە شیعرێکی هۆڵدەرلین دەهێنێتەوە کە دەڵێ ..

ئێمە هەموو هێمایەکی نەخوێندراوەین
لە خاڵێکی بێگانەدا
زمانەکەی خۆشمان بیرچۆتەوە

دیارە هەر لەسەردەمی تەکنەلۆژیاوە مرۆق لە بەرئەنجای ئەم نامۆییە تووشی قەیران دەبێت ، قەیرانی فکر و داهێنان و کوشتنی پرسیار .. لەگەڵ هەموو ئەم قەیران و نامۆبوونەش هایدگەر پێیوایە (مرۆق شاعیرانە نیشتەجێ دەبێ) ، هایدگەر لەگەڵ ئەوە دایە ، هەموو کەس شاعیرانە بژی ، چونکە شیعر چاوساغی و ڕۆشناییمان دەداتێ بۆ ناسین و ڕاستی بوون ، هەروەها ژیانی شاعیرانە ، تێکەڵبوونە بە ڕووبەری گەردوونییەت و مانەوەیە بۆ تاهەتا ، چونکە زمانی شیعر هێزی ئەوەی تیایە بە ناسینی بوون و سروشتی مرۆق . هەربۆیە لای هایدگەر و لای زۆرێک لە کەسانی بیرمەند شاعیران وەک مرۆقی گەورە یان وەک خوداوەندێک دەیان بینن ، بەڵام خودایەک لەسەر زەوی کە بیردەکەنەوە و بوونیان هەیە .

کاتێک هایدگەر پێیوابووە کە ، شیعر بەرهەمی بیرکردنەوەی داهێنەرانەیە دیارە ئەمە لەخۆڕانەبووە ، شیعر زمانی خواداکان و پێیامبەرەکانیش بووە ، زۆربەی کتێبە ئاسمانییەکان بە زمانی شیعر نووسراون ، یان زۆرێک لە حەدیس و وتەی بیرمەندەکان شیعری بوون . هەر لە پەیوەند نزیکایەتی شیعر و فەلسەفەوە ، شیعر پێکهاتەیەکە لە هەست و سۆز ، هەست و سۆزیش ڕەهەندێکی دەروونییان هەیە ، بۆیە دەروونزانی چی وەک فەلسەفە یان زانست ، پەیوەندییەکی بەهێزی لەگەڵ شیعردا هەیە ، ئەدەب و شیعر لای (سیگمۆند فرۆید) بەرهەمی هەستی بێئاگایین . بۆیە لای وا بووە / شاعیران وەک منداڵ وان چونکە ، بەشە گرنگەکەی مێشکیان لەژێر کاریگەری نائاگاییدایە ، (فرۆید) مێشکی مرۆقی دابەشکردووە بۆ سێ بەش (من ، منی باڵا ، ئید) ، (ئید) ئەو بەشەیە ، تەواو لە ژێر کاریگەری

بێئاگاییدایە ، جلەو بە ئارەزوو و غەریزەکانی شل دەکات ، بە بێ گوێدانە زروف و باری مەوزوعی و دەرەوە ، لەگەڵ خەون و ئارەزووەکان و دنیای خۆیدا ڕووبەڕووە ، مەشکی منداڵیش تەواو لەژێر کاریگەری ئەو بەشەدایە ، شاعیرانیش بەهۆی گرنگیدان و ئیشکردنیان لەسەر هەست و غەریزەکانیان تەواوی دەکەونە ژێر کاریگەری ئەو بەشەی مێشک ، لە کاتی نووسینی هەر دەقێک ، باری دەروونی نووسەر ، لە ڕێگەی زمان و هێما و میتافۆرەکاندا ، سایە دەکێشێ بەسەر ڕووبەری دەقەکەدا ، بە خوێندنەوەی هەر دەقێک سایکۆلۆژییەتی دەق پێکهاتەیەکی گرینگە ، هاوکات سایکۆلۆژییەتی خوێنەریش لەم نێوەدا کاریگەری دەبێت ، بە مانای / هەر دەقێک دەبێتە پردێک لە نێوان سایکۆلۆژییەتی نووسەر و سایکۆلۆژییەتی وەرگر ، بۆیە هەندێک لە دەقەکان بە ماوەیەکی درێژتر لای خوێنەران دەمێننەوە و ئارامی و لەزەت و چێشەیەکی تایبەتییان پێدەبەخشن ، هەندێجاریش پڕیان دەکەن لە گومان و نیگەرانی و پرسیار .

هەروەها (جولیا کریستیڤا) ش لە پێناو هەوڵەکانی بە (شیکردنەوەی سیمۆلۆجییەکەی) گرنگی زۆری بە شیکردنەوەی دەروونی داوە ، بە ئەم مەبەستەش ئیشی زۆری لەسەر شیعرەکانی (مالارمێ) و چەند شاعیرێکی تر کردووە ، ئەمەش لە کتێبەکانی (لە پێناو شۆڕشێک بە زمانی شیعری) و (خۆری ڕەش و) و حیکایەتەکانی خۆشەویستی) و چەند کتێبێکی تری ، بە ئاشکرا و بە ڕوونی دەبیندرێن . لێرەدا بەمان دەردەکەوێت کە ، شیعر و فەلسەفە چەند لە یەکەوە نزیکن ، وەک دوو توخمی هاوتەبا لەگەڵدا یەکدا زۆربەی کات تەریب دەڕۆن ، دوای پێشاندانی ئەم ڕووبەرە نزیکایەتییە هەوڵدەدەین ، لێرە بەدوا ڕاستەوخۆ قسە لەسەر خاڵە هاوبەشەکانی نێوانییان بکەین لە هەمانکات ، خاڵە دژ و ناتەباکانیش .. بە نموونە / چی شیعر چی فەلسەفە ، هەردووک بوونێکی گەردوونییان هەیە و ناتوانین پێناسەیان بکەین . ناتوانین بازنەیان بۆ دەوردا بکێشین و لە چوارچێوەیان بدەین . هۆکارەکەش ئەوەیە ، هەردووکیان لە ڕووبەرێکی هێندە فراوان ئیش دەکەن ، ناتوانین لە یەک گۆشەوە بیان بینین و خوێندنەوەیان بۆ بکەین .

هەروەک لە کتێبی (سەرەتاکانی فەلسەفەی هاوچەرخ) دا هاتووە و دەڵێ .. (ناتوانین فەلسەفە پێناسە بکەین ، ئەمەش هێمای بە کەمال گەیشتنی فەلسەفەیە ، یان دەڵێ / دیاریکردنی پێناسەیەک بە فەلسەفە ، ئەمە سنووردارکردنی فەلسەفە دەگەیەنێت …!) . ئەم قسانە بە شیعر و بە مۆسیقا و بە عەشق و بە هەموو چەمکە گەردوونییەکان هەر

ڕاستە و لە ڕووی پێکهاتەییەوە هەمان بنیاد و بوونییان هەیە . خاڵێکی تر ، دەبینین زمان ئەو توخمە هاوبەشەی نێوان شیعر و فەلسەفەیە . زمان ئەو ڕووبەرە بەرین و فراوانەیە کە تیایدا ، شیعر و فەلسەفە یان مەعریفە و ئەدەب بە گشتی تیایدا گەشە دەکەن ، لە نێو ئەم رووبەرە ئەفسووناوییە ، گێڕانەکان و داهێنانەکان و گەمە زمانەوانییەکان و پرسیارەکان دێنە بوون و گەشە دەکەن . زمان ئەم بنیادە بنەڕەتییەیە ، کە پێکهاتەیەکی سەرەکییە بۆ مەعریفە و کلتووری هەر نەتەوە و کۆمەڵگا یەک .

دەتوانین ئاستی وشیاری و پێشکەوتنی هەر نەتەوە و کۆمەڵگا یەک لە زمانەکەیەوە ببینین . زمان توخمێکی سەرەکییە بۆ دەرخستن و کرانەوەی دیوە شاراوەکان و پێکهاتە ئاڵۆزەکانی مرۆڤ ، هەروەها پردێکە بۆ پەیوەندی غەریزە و بارە دەروونییەکانی ناوەوەی مرۆڤ بە جیهانی دەرەوەی خۆی ، یان ناوەوەی دەق بە دنیای دەرەوە . لێرەدا دەبینین ، شیعریش وەک فەلسەفە ئیش لەسەر مرۆڤ دەکات ، یان پەیوەندییەکانی مرۆڤ بە شتەکان و هەبووەکانی دەرەوە وەک ، خودا ، سروشت ، کۆمەڵگە ، کەلتوور ، ئایین ، هەتادوایی .. ! خاڵێکی تر / پرسیار توخمێکی تری هەوبەشی نێوان شیعر و فەلسەفەیە . شیعر یەکێک لە ئامانجەکانی دروستکردنی گومان و پرسیارە لای خوێنەر ، یان زۆرجاران ، لە ڕێگای پرسیارەوە مەبەست و ئامانجەکانی خۆی قووڵتر پێشان دەدات .

فەلسەفەش بە هەمان شێوە ، ئیش لەسەر پرسیار دەکات . هەر لە هەمان کتێب لە(سەرەتاکانی فەلسەفەدا) هاتووە و دەڵێ (فەلسەفە مانای بەردەوامبوون لە پرسیار دایە .. ، فەلسەفە لە بنەڕەتەوە لە ڕێگای پرسیارەوە دەبێ بە فەلسەفە ، یان لە شوێنێکی تردا دەڵێ / فەلسەفە بیرکردنەوەیە و بیرکردنەوەش وڕوژاندنی پرسیارە … ، کەواتە فەلسەفە پرسی مرۆڤەکانە لەسەر بابەت یان دۆخێک تەنانەت رووداوێکیش …!) . هەروەک فەلسەفە ، پرسیار لە نێو ڕووبەری دەق و زمانی شیعردا ، جێگا و شوێنێکی گرنگی هەیە بە تایبەت ، لای قوتابخانە ئەدەبییەکانی سەردەمی مۆدێرنەتە ، بۆ نموونە / لە ستایلی شیعری پۆستمۆدێرنی ، پرسیار پێکهاتەیەکی گرینگە لە پاڵ / پارادەکس و گەمەکردن بە وشە و تەواوی پێکهاتە و تەکنیکە شیعرییەکانی تر ، هەروەها لە شیعر و فەلسەفە دا ، مرۆڤ چەقی ئیشکردن و ناوەندی ئامانجە ، چی شیعر چی فەلسەفە ، لە پێناو مرۆڤ هاتوونەتە بوون .

لەگەڵ هەموو ئەم خاڵە نزیک و هاوبەشیانەدا ، دەبینین لە هەندێ

شوێن / فەلسەفە و شیعر ، دژ و ناتەبا دەنەوێ ، یان بە دوو ڕێگای جیاوازدا دەڕۆن . بۆ نموونە شیعر ئاماژە بە بوون دەکات بەڵام ، شرۆڤەی ناکات ..! یان لە توانایدا نییە شرۆڤەی بکات . شیعر وەک فەلسەفە ناتوانێ لە بوون بکۆڵێتەوە و قسە لەسەر دیوە شاراوەکانی بکات . هەروەک بە پێی بیرکردنەوەکانی (مارتن هایدگەر) شیعر وەکو فەلسەفە بیرکردنەوەیەکی داهێنەرانەیە ، شیعر پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە زمانەوە هەیە ، کە شێوازێکی سەرەکی و گرنگە بۆ دەربڕینی ڕاستی بوون ، لێرەدا زۆتر ئەوە دەبینین کە شیعر تەنها ئاماژە بە بوون دەکات ، بەدوای شرۆڤە و سەلماندنی ڕاستییەکاندا ناگەڕێت ، زۆتر ئەمە کاری فەلسەفە و زانستەکانن .. ئەمە گوتمان زمان ڕووبەر و توخمێکی هاوبەشە لە نێوان شیعر و فەلسەفەدا ، لە هەمانکات / ناوەندی دەربڕین و داهێنانەکانە . بەڵام ڕوونکرنەوە و شرۆڤە کردن و دەربڕینی ڕاستییەکان لە فەلسەفەدا ڕاستەوخۆیە ، واتە فەلسەفە دوور لە کۆد و هێماکان بە زمانێکی ڕووت و ڕەوان لە شتەکان دەدوێت ، بەڵام شیعر لەسەر میتافۆر و ئاماژە و هێماکان ئیش دەکات ، بە دیوێکی تر / دەتوانین بڵێین لە شیعردا دەربڕینی مەبەست و ئامانجەکان ناڕاستەوخۆن . ئەمە یەکێکە لەو جیاوازییە سەرەکییانەی نێوان شیعر و فەلسەفە ، بۆیە ناتوانین هەردووک بکەین بە خاوەنی یەک شوناس . پرسیاریش ئەم توخمەیە جگە لە بوونی خاڵی هاوبەش لە نێوانیاندا بەڵام ، بەدیوێکدا دەتوانین هەر لەنێو ڕووبەری پرسیاردا ، جیاوازی لە نێوان شیعر و فەلسەفەدا ببینین چونکە ، شیعر وەکو فەلسەفە لەسەر پرسیار ئیش دەکات و پرسیار دەوروژێنێ ، بەڵام / بە دوای وەڵام بۆ پرسیارەکاندا ناگەڕێت …!

تەمووزی ٢٠١٧

_ سەرچاوەکان :

١/ کتێبی (سەرەتاکانی فەلسەفەی هاوچەرخ)
نووسینی / پرۆفیسۆر مەحمود خاتەمی .. وەرگێڕانی / سەعید کاکی
٢/ کتێبی (نیچە فەیلەسووفێکی بەرزەفڕ)
نووسینی / حەیدەر عەبدوڵا
٣/ کتێبی (شیعر و ئەرستۆ) .. وەرگێڕانی / د. محەمەد کەمال
٤/ وتاری (هایدگەر و ئەنتەلەگی شیعر) .. د. محەمەد کەمال
گۆڤاری شیعر ژمارە ١ ساڵی ٢٠١٦
٥/ دیمانەی ڕۆژنامەی (هاوڵاتی) لەگەڵ د. محەمەد کەمال / بەشی پێنجەم

٦/ کتێبی (philosophical classics) Editor By: James M. Russell

٧/ کتێبی (prominent Greeks of Antquity their Live and works)

٨/ کتێبی (Greek mythology and Religion)

٩ / چەند سەرچاوەیەکیتری ئەنتەرنێت دەربارەی شیعر و فەلسەفە .

ئایا مەسعوود بەرزانی پێشمەرگەیە؟ ... کارا فاتیح

زۆر جار و لە بۆنەی جیاجیادا مەسعوود بەرزانی دەڵێت من پێشمەرگەم و هەمیشە جەخت لەوە دەکاتەوە کە خۆی بە پێشمەرگە دەزانێت، ئەمەیش زۆر کەس وەك سیاسەتێکی دیماگۆجی تێی دەگەن، کە دەیەوێت لە ڕێی فریودان و جووڵاندنی هەستوسۆزی خەڵکییەوە، هێزی ئیقناع و ڕەزامەندی و خۆشەویستی لە پانتاییەکی زۆر و لە ئاستێکی میللیدا بۆ خۆی ڕابکێشێ و بەهێز و مسۆگەری بکات، هاوکات دەی ئەو ئینسانەیش خۆش و بە ڕێگەکەی کە پێشمەرگایەتییە بەجۆشتر بکات کە سەرەکەکەی وەلائە و هەستی شانازیکردنی وا بە لای ئەوەوە، بەڵام پێی وایە ئەرك و لێپرسراوێتی و هەوڵ و خزمەتە زۆرەکانی بواری پێ نادەن شەو لەگەڵ ئەم لە سەنگەردا ڕۆژ بکاتەوە و، گەرماوسەرما بچێژێت و پاسەوان بێت و شەڕ بکات، دەنا کردوونی و دەیانکات.

ئەم وتە هەمیشەییەی سەر زاری مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) لەوەوە وەك سیاسەتێکی دیماگۆجی لێی دەڕوانرێت، کە زۆر کەس بە حەقیقەتی نازانێت و، جیاوازیی بەرزانی و پێشمەرگە وا لێك دەدەنەوە، پێشمەرگە ژیانی خۆی دەکات بە قوربانی، بەڵام بەرزانی هەموو شتێك دەکات بە قوربانیی خۆی، پێشمەرگە بە هۆی پێشمەرگایەتییەوە بەشێکی زۆر یان هەموو خۆشیی ژیانی لێ حەرام بوە، بەڵام بەرزانی کە دەڵێ پێشمەرگەم، هەموو خۆشییەکی ژیانیشی بۆ حەڵاڵە.
گەر پشتی ئەم وتەیەی مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) بپشکنین، تێ دەگەین کە هەندێیش فریودەرانە نییە و بەڵك حەقیقەتی تێدایە،

واتە بەڵێ ڕاستە بەرزانی پێشمەرگەیە، ئەویش بە بەڵگەگەلی وەك:

1- ئاید□ل□ژیا: مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە خاوەنی ئایدیۆلۆژیایەکن بە قەولی مارکس بریتییە لە هۆشیارییەکی هەڵە، مارکس ل□□□دا میتافۆڕی ئاوەژووکردنەوەی ئایدیاکانی دەوروبەر بە کار دەهێنێت، بە پێی ئەم تەفسیرە ئەوەی لە دونیادا ڕوو دەدات لە ڕێی هەڵسەنگاندن و تەسەورێکی خەیاڵییەوە دەشێوێنرێن بە خراپی و هەڵە دەدرێنەوە بە دەرەوە، واتە ئایدیۆلۆژیای بەرزانی و پێشمەرگە، هێزی مسۆگەرکردنی ڕەزامەندی ک□م□□□ایەتیی نییە بۆ ڕێکخستنی تاك و پتەوکردنی پایەکانی سیاسەت و کۆمەڵگا و بەهێزکردنی مەعنەویەتی نەتەوە.

2- فیکر: مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە مرۆڤگەلێکی سیاسیی بێ فیکرن، فیکر لای ئەمان لە کایەی سیاسەت کراوەتە دەرەوە یان هەر ئامادە نەبوە، بۆیە دەبینین تا ئێستا هیچ تێز و هزرێکی سیاسیان نییە و ناتوانین بڵێین ئەمانە کە سیاسین لە سەر ئەم فیکرە کار دەکەن و وەك زانست□□ك کاریان لەگەڵ سیاسەتدا کردوە، بۆیە لە مێژووی دووروودرێژی کار و بەرزکردنەوەی دروشمی جیاجیادا لە بارەی کوردایەتی و ناسیۆنالیزم و هەوڵدان بۆ ئازادکردنی کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان، دەبینین شتێکی ئەوتۆیان نەکردوە و لە ناو بازنەیەکدا خولاونەتەوە، ئەوەیشی بە دەستیان هێناوە، هەموو ساتێك ئەگەری هاتنەوەیان بۆ سەر خاڵی سفر هەبوە و هەیە.

3- زمان: کە فیکر نەبوو یان لاواز بوو، بێ گومان زمانیش توانای تەعبیری نامێنێت، زمان دەتوانێت لە سەر بنەمای فیکرێکی پتەو، لە واقیعدا ڕەنگدانەوەی هەبێت، گەر تێبینی بکەین مەسعوود بەرزانی کەم قسە دەکات، کە قسەیش دەکات، هیچی گرینگ ناڵێت و لە سەر ئاستی زمان توانای فەنتازیا و ئیستاتیکای نییە و ئەوەیشی دەیڵێت تەعبیر نییە لە فیکرێکی قووڵ، بۆیە قسەکانی جیا لە گوتنێکی بێ ب□رن□م، زۆر جار لە ئاستی موخاتەبەدا خەریکی موجامەلەیە، بۆ نموونە لە کاتی بۆنە نیشتیمانییەکان و کەسوکاری شەهیداندا، لە ئاستی دەرەوەیشدا سەرقاڵی سازشە و بۆ داواکارییە ڕەواکانی خەڵك بە بەڵێنی ناڕاست و چەواشەکاری و بۆ نەیارانیشی بە هەڕەشە دێتە گۆ، هەموو ئەمانەیش ت□ک□□ا بەکارهێنانی زمانن لە سەر بنەمایەك کە فیکر تێیدا ئامادە نییە، بە هەمان شێوە پێشمەرگەیش توانای تەعبیر لە موعانات، بەرنامە و خەون و کاری خۆی نییە، زمان بۆ پێشمەرگە هەندێك جار لە ئاستی کارەساتدا دەبێتە گریان و لە خۆشیشدا

دەبێتە تەقەی خۆشی، لە دەربڕینی داواکاری و مافەکانیشدا بە هۆی بەکارهێنانی زمانەوە بەهای مرۆیی بەرزی کەسایەتیی خۆی بە بادا دەدات، لە سەر تەلەفزیۆن دەست دەکات بە گیرفانیدا و دەڵێت هیچ پارەم پێ نییە و منداڵەکانیشم لە سەر جادەن.

4- تەقدیسکردن و بوون بە باوک: مەسعوود بەرزانی لە ڕێی بوونی بە سەرۆکێکی نەری بێ بەدیلەوە بە هۆی ئەو خەرمانەی تەقدیسکردنەی بەدەوریدا دەکشرێت، دەبێت هەڵگری سیفەتی باوک وەك بەها و شوناس بە تایبەت بە شوێنکەوتوانی، پێشمەرگەیش وەك چەکدارێکی شۆڕشگێڕی نێر، بە هۆی کوشتنی خەسڵەتی شۆڕشگێڕی لە ناو توێژە مەدەنییەکانی تری کۆمەڵگا و تواندنەوەی لە ناو خۆیدا، دیسان لە ڕووی بنەما و شوناسەوە سیفەتی باوکەکی پارێزگار بە کۆی توێژەکان وەردەگرێت، ئەو توێژانە هەموو ئەکتێکی شۆڕشگێڕییان لە هەر ساتێکدا وەك ڕەفتارێکی پێشمەرگانە لێك دەدرێتەوە، شۆڕشگێڕی و نەبەزیی پێشمەرگە، بەهایەکی بە شۆڕشگێڕیی گەنجان و خەباتی مەدەنیی قوتابییان و فیمینیستان و کرێکاران و...هتد نەهێشتوەتەوە، هەر وەك چۆن عەقڵ و بڕیاری مەسعوود بەرزانییش هیچ بەهایەکی بە بیرکردنەوەی ئەوانی تر لە سەرکردایەتیی سیاسیی کورد نەهێشتوەتەوە، بەناو ئەم باوکانە (بەرزانی و پێشمەرگە) باوکی وەهمی و ساختەن، پەیوەندیی سونبولی و ڕۆحی و مەعنەوییان بە ڕایەڵێکی فشەڵ و کوێرانە بەوانی ترەوە بەستوونیەتییەوە و بەها و شوناسیان ناجێگیرن، بۆیە بڕیاری بەرزانی و شەڕەکانی پێشمەرگە، خۆشگوزەرانی و ئازادیی هەمیشەیی ناهێنن و لە بازنەی شکست و دۆڕان و قوربانیداندا دەخولێنەوە.

5- مەعریفە: پێشمەرگە شتێکی ئەوتۆ لە بارەی تەکنیکە نوێیەکانی شەڕ و ئاستی پێشکەوتنی پیشەسازیی جەنگ و توانا و گۆشەی چەکە نوێیەکان و بەکارهێنانیان نازانێت، ئەمە جگە لەوەی توانای داهێنانی چەکە هەرە سەرەتاییەکانیشی نییە، بەپێی لە سەردەمێك و شوێنێکی ترەوە هاتوە و تووشی واقیعێکی تازە بوە، ئەستایش بە هۆی پڕداهەڵگوتن و ئەفسانەسازی و باوەڕشکردن بە مێژووەکەیدا کە وەهمییە، نایەوێت مەیدانەکە چۆڵ بکات، ئەگەر چی دەزانێت بەو پلانانەی فێری بوە و فێر دەکرێت، بەو تەکنیکەی هەیەتی و ئەو تەکنەلۆژیایەی لە بەر دەستییەتی، مەدیلی ئەو شەڕانە بە سەر چوە کە بەنیازە بیانکات، مەسعوود بەرزانییش هەرگیز پەیوەندییە دیبلۆماسییەکان و تێگەیشتن لە واقیعی دەرەوە لە بەر ڕۆشنایی زانستی سیاسی ناخوێنێتەوە و، ئاڵۆزییەکانی جیهانی هاوچەرخ بە دونیابینییە سادەکانی خۆی لێك

دەداتەوە، بۆیە لێرەدا بەرزانی و پێشمەرگە لە جۆرێك لە نەزانی بە سیاسەت و جەنگ لە ڕووی مەعریفییەوە هاوبەشن.

6- نەخوێندەواری: لای ڕۆشنبیر و ئەکادیمی و نووسەر و ڕۆژنامەنووسان نەخوێندەواری وەك جنێوێك بۆ لەدان لە ئاستی نزمی مەعریفی و دونیابینی و تێگەیشتنی کەسێك بە کار دەهێنرێت، بەڵام بۆ مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە نەخوێندەواری ئەجگار هەندە سیفەتێکی خراپ و نزم نییە. نەخوێندەوارانی کۆمەڵگا، ئەوانەی هەرگیز بە ڕاستی نەخراونەتە بەردەم دەزگاکانی فێربوونی خوێندن پەراوێز خراون، بەڵام بەرزانی و پێشمەرگە نەك پەراوێز نەخراون، بەڵکو لە لوتکەی هەرەمی گرینگیپێداندان، کە بەرزانی و پێشمەرگە بە پلەی دەزگاکانی دەوڵەتدا بە خوێندن سەر ناکەون، ئەوا بەم هۆیەوە بە کوێر حساب ناکرێن، وەك کۆمەڵگا بە خەڵکانی تری نەخوێندەواری دەڵێت، بەڵکو ئەو توانست و بەهرە و بەها ڕۆحییانەی هەر بە سروشتی لە مرۆڤدا هەن، لای ئەمان دەتەقنەوە و ناکەونە بەر دەستاڕی دەزگاکانی خوێندن، بۆیە هەر دووکیان وێڕای نەخوێندەوارییان دەبنە سەرچاوەی حیکمەت، توانست و بەهرەی خۆڕسکی ئەوان دەبنە هەوێنی سوپەرمان، نەخوێندەواری لای ئەمان ئەو قەناعەتە هەڵدەوەشێنێتەوە کە عەقڵ تەنها لە ناو ڕووبەری خوێندەواریدا کار دەکات، هەر بۆیە ئەوانەی دەچنە ڕیزەکانی پێشمەرگەوە ئەوانەن کە هەرگیز نەخراونەتە بەردەم خوێندن، یاخود تاکتاک و دەستەدەستە قوتابخانەکان بە جێ دەهێڵن.

7- کاریزما: بە هۆی ئەفسانەسازی و تەقدیسکردنەوە لە زەینی تاکی کورددا، هەر دووکیان (مەسعوود بەرزانی و پێشمەرگە) جۆرێك لە کاریزمایان بۆ دروست کراوە، ئەو زیادەڕۆوییانەی بە قودرەتی کاریان کراوە نەك توانای بیرکردنەوە و هزراندنیان، ئەو کاریزمایەی پێی بەخشیون، کە کاریزمایەکی پراکتیکی بووە، نەك کاریزمایەکی تیۆری، بۆیە بە هۆی بێبنەمایی و ناپتەوییەوە لە هەندێ دۆخدا ئەم کاریزمایە دەکەوێت و ناتوانێت ببێتە فریادڕەس بۆ ئەوانەی ئومێدیان پێی هەیە، هەر وەك چۆن مەسعوود بەرزانی زۆر جار دەکەوێتە بەر لێشاوی جنێو و سووکایەتیپێکردنەوە، پێشمەرگە وەك پیشەیەك هەندێ جار لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە لە خوار زۆر پیشەی وەك دکتۆری، ئەندازیاری، بازرگان … هتد حسابی بۆ دەکرێت و تەنانەت زۆر جار دەبنە سەرچاوەی نوکتە.

8- وەلائی خێڵەکی: ئەگەرچی ئەمیان (مەسعوود بەرزانی) بانگەشەی سەرۆکێکی نەتەوەیی و ئەویان (پێشمەرگە) بانگەشەی فیداکار و

قارەمانەکی نەتەوەییان کردوە، بەڵام هەردووکیان بە ڕەفتار خێڵەکین، سەرۆك سەرۆکی پارتەکە و لەوێشەوە هەر لە ناوەکەیەوە وەلائی بە خێڵە خۆی هەیە، پێشمەرگەیش پێشمەرگەی حیزبە، حیزبیش وەای ئەوەی کورد وەك ڕێکخراوەکی مۆدێرن بە کاری نەهێناوە، هاوکات لە ناو حزبیشدا پێشمەرگە بە چەند دەستە و تاقم و شەخسیەتێك بە شێوەیەکی هەڕەمەکی خۆی ڕێك خستوە، بۆیە دونیابینی و سیاسەتەکانی سەرۆك هەرگیز لە ئاستەکی نەتەوەییدا مژدە و خۆشگوزەرانییان پێ نەبوە و خوێنی ڕژاو و فیداکارییەکانی پێشمەرگەیش لە ئاست خەونی نەتەوەدا بە فیڕۆ چوە، زۆر جار پێچەوانەی عەقیدە و پرەنسیپەکانی خۆیان کاریان کردوە، کە بە وتەی خۆیان کە لایەکیان ئەوی تریانی پێ تۆمەتبار دەکات، لە خیانەتدا بەرجەستە بوە.

9- مەژووی ڕاستەقینە: پێشمەرگە و مەسعوود بەرزانی هەر دووکیان لە مەژووی ڕاستەقینە بێ بەشن، چونکە هیچیان خاوەنی تۆمارێکی ساف و بێگەرد نیین، هەر دووکیان ئەوەی هەیانە و ئەوەی لێیانەوە باس دەکرێت، سیخناخە بە زیادەڕۆوی و پڕپڕ لە موبالەغە، بۆیە ئەوەی هەیانە لە ئەفسانەوە نزیکە نەك مەژوویەکی ڕاستەقینە کە ببێتە ئاوێنە بە لەخۆڕوانین، ئیتر دەبینین هەمیشە لەگەڵ قەرغکردنی سیفەتەکانی دانا بە بەرزانی و ئازا بە پێشمەرگە، پیاوی پڕ حیکمەت بە بەرزانی و نەبەرد و چەلەنگ و تەکۆشەر بە پێشمەرگە، دەسەز بە بەرزانی و سەربەرز بە پێشمەرگە، هەمیشە ئەو سیفەتانەیان بە هەڵەی سوور تەنیوە کە هەرگیز نەك قابیلی ڕەخنە نەبێت، بەڵکو قابیلی بیر لێ کردنەوەیش نەبێت و وەك حەقیقەتێکی ئەزەلی و ئەبەدی سەیری بکرێت، بۆیە هەر کات لە ڕووی پراکتیکییشەوە لە ژیانی خۆماندا بە پێچەوانەی سەدلەسەدی ئەم سیفەتانەوە لەگەڵ پێشمەرگە و بەرزانی ژیاین، هیچ کار لە پێگە و کەسایەتییان لە زەینی تاکی کورددا نەکات، چونکە ئەوە کار و کردەوەی ئەوان لە ناو مەژووی ڕاستەقینەدا نییە ئەو هێزەی بە دروست کردبن، بەڵکو بە پێچەوانەوە هێزەکی وەهمی و ئەفسانەیی کەمەڵێك کردار و سیفەتی ئایدیاڵی بە جێگیر و لە زەینی تاکەکان پتەو کردوە، واتە لێرەدا کردار سەرچاوەی هێز نییە، بەڵکو هێزەکی وەهمی بوەتە بنەمای کردار.

10- خاکەتی و لێبوردەیی: سیفەتگەلێکی مرۆیی ئەگەر وەك بنەما و پرەنسیپ لە ناوەوەی مرۆڤدا جێگیر نەبووبن و نەبووبنە بەشێك لە خەیاڵ و بیرکردنەوە و لە ناوی نەستی ئینساندا پتەو نەبووبن و دواتر لە کارەکتەر و کەسێتیدا ڕەنگ نەدەنەوە، ئەو سیفەتگەلە

مرۆیییە تەنها دەبنە کۆمەڵێك دروشم و لە واقیعدا بە شێوەی سلبی هەڵدەگەڕێنەوە، بۆ نموونە خاکێتی و لێبوردەیی لای پێشمەرگە دەبنە سیفەگەلێکی ناچاری و لای بەرزانی دەبنە نموونە بۆ مر□ۋ□ك کە ژیان و مردنی خەڵکانی تری بە دەستە، بۆ پێشمەرگە دەبنە واقیعێکی داسەپاو و بۆ بەرزانییش هۆکارێك بۆ فریودان و سیاسەتی دیماگۆجی، ئەمەیش تەنانەت نەك لە پێوەندیی کۆمەڵایەتی، بۆ نموونە سەردانی پرسە و ماڵە شەهیدەکان، تەنانەت لە جللەبەرکردن (جلی کوردی و جامانە) ڕەنگ دەدەنەوە.
دەکرێت سیفەتەکانی لەیەکچوون و تەنانەت جیاوازییش درێژ بکرێنەوە و چەندین خاڵی تریش ڕێز بکرێن، بەڵام وەك بنەما قەناعەتم وایە ئەو وتەیەی مەسعوود بەرزانی (من پێشمەرگەم و هەر پێشمەرگە بووم و هەتا مردن هەر پێشمەرگە دەبم.) بڕێکی زۆر حەقیقەتی هەڵگرتوە و ڕاستگۆیە، بڕ نا زۆریش.

ئەو کەسەی دەستبەرداری ئازادیەکانی دەبێت لە پێناوی سەلامەتیدا؛ ئەوە لە کۆتایەکەیدا هەردووکی دەدۆرێنێت

ئەو کەسەی دەستبەرداری ئازادیەکانی دەبێت لە پێناوی سەلامەتیدا؛
ئەوە لە کۆتایەکەیدا هەردووکی دەدۆرێنێت
بنیامین فرانکلین ....

جوتیار

ئەوانەی کە گاڵتە بە دەنگی خەڵك دەکەن بۆ سەربەخۆیی؛ بێهودەترین کەسەکانی ناو دنیای
سیاسەتن، کەسانێك کە لە پەنجەی دەست تێپەڕناکەن خەریکە دەنگی

ملیۆنان ئینسان بخەنە ژێر پرسیار و گاڵتەجاڕیەوە؛ ئەوانە کەسانێکن کە ناخی لێوانلێویان لە حیقدو ڕقی ئیدۆلۆژی بەرامبەر نەیارە سیاسیەکانیان خەریکە وایان لێبکات دەنگی ئازادی و پێ لە ئیرادەی کۆمەڵگایەك بۆ سەربەخۆیی لە وەدا بچوکبکەنەوە کە پرۆسەی ڕیفراندۆم چۆتە خزمەتی تاکە حیزبو تاکە کەسەوەو بۆ سەربەخۆیی خەڵکی کوردستان نەبووە، من دڵنیام ئەگەر ڕیفراندۆم وەکو پرۆسەکە لە ئەسڵدا پاشەکشەشی پێکرابایە هەر ئەو خەڵکە بە هەمان شێوەی ئێستایان و بەهەمان دیدگاو زمانیان جۆرێکیتر دەکەوتنە خاڵیکردنەوەی ڕقوو هەڵچونە سیاسیەکانیان، ئەوانە ئەوندە لاوازن لە ئاست خوێندنەوەیان بۆ ڕیفراندۆم و چەمکەکانی و ئایندەی سەربەخۆیی ئەو کۆمەڵگایە تەنانەت ناتوانن بڕوا بەوەش بکەن کە ئەو پرۆسەیە ئەنجامیش درابێ، بە هەموو تێگەیشتنیان پێیان وایە دەنگی خەڵك وەك نانی ناو تەندور سوتاوە؛ پێیان وایە دەنگی خەڵك بۆ سەربەخۆیی یەکسانبۆتەوە بە سفر، ناتوانن لەو هاوکێشەیە تێبگەن کە خەلکی کوردستان دەنگی خۆی بە دیکۆمێنت کردوو تا ئەوکاتەی سەربەخۆیی ڕادەگەیەندرێت ئیتر ئەوە بەهێزترین بەڵگەی شەرعی دەستی ئەو کۆمەڵگایەیە کە دەنگیان دا بۆ ئازادی و بۆ دەرچونیان لە ناو تاریکایی شۆڤێنیزم و قەومچیەکانی ئیسلام .

16.10 با تەنها لە دوو وێنەدا بەراورد بکەین،

یەکەم وێنە:

تۆ سەرکردەیەکی سیاسی ناپاك و ترسنۆك و خیانەتکار دەبینی کە لە سێبەری ملیۆنان دۆلاردا پشوو دەدات و دەخەوێت، سەرەڕای ئەوەش پێش زرێپۆشەکانی دوژمن دەکەوێت وجەلادەکان بە شمشێرەوە دەخاتە سەر ملی دایك و خوشك وبراکانی خۆی.

دووەم وێنە:

تۆ کوڕە هەژارێك دەبینی کە تا ڕۆژێك بەر لە مەرگیشی خەونی بەوەوە بینیوە منداڵەکانی بێ نان نەبن بۆ سبەی، بەڵام لە سەنگەری بەرگریکردندا دەکەوێتە ژێر زنجیری زرێپۆشەکان و دەبێت بە سەدان پارچەو لە کۆتایشدا دەبێت لاشەکەی پشکنینی DNA ی بۆ بکرێت تا ناسنامەکەی بناسرێتەوە.

ئەوە ئەو دوو وێنەیە بوو کە ئینسان دەتوانێت زۆر بە ئاسانی لە بەراوردکاریەکی ویژدانی و مێژوویدا لە یەکیان جیا بکاتەوە؛ ئەوکاتە مرۆڤ دەتوانێت زۆر بە ئاسانی بڕوا بەوە بکات کە ئیرادەی

خەڵك و تامەزرۆیی ئەو کۆمەڵگایە بۆ سەربەخۆیی هیچ هاوتایەکی نییە لە گەڵ خواستە کەسی و حیزبی و ئیدۆلۆژیکیەکان.

خەڵکی کوردستان پڕاوپڕبوون لە ئیرادە بۆیە سەلامەتی خۆیان کردە قوربانی ژیانێکی سەربەخۆو پڕ لە کەرامەت. ڕیفراندۆم پەیامی ئیرادەیەکی زیندوو بوو بۆیە دەکرێت مرۆڤ قوربانیشی بۆ بدات.. هەڵپەساردن و هەڵوەشاندنەوەی ئاکامی ڕیفراندۆم و ئەو جۆرە مەفاهیمانە لە قسەی هیچ وپوچی سیاسیە کڵۆڵ و داماوەکان شتێکیتر زیاتر نییە. ئەو خواستە تەنها دەتوانێت گوزارشت لە ئیرادەی وێرانی بزوتنەوەی کوردایەتی بکات نەك ئیرادەی سەرپێکەوتووی خەڵکی کوردستان بۆ سەربەخۆیی و ئازادی.

دەربارەی زەبروزەنگ لە دوونیایی ئێمەدا … هەژارقانع

زەبروزەنگ: لەسادەترین مانادا بریتیە لەهەر پشێوی و بەریەك کەوتنێك ، کە دەکرێت لە ناو تاکەکانی کۆمەڵگادا دوروست ببێت، ئیشی بنەڕەتی حکومەت و دام و دەزگا نیشتیمانیەکان ئەوەیە ڕێگری بکات لە دروستبوون و تەشەنەکردنی ئەم زەبروزەنگانە. بەڵام کاتێك دام و دەزگاکان نیشتیمانی نین و حکومەت کۆمەڵێك بازرکان و جۆرێك مافیا و سەرۆك خێڵەکان بەڕێوەی دەبەن، ئەمە ئەو چرکەساتەیە ، کە دەزگا نیشتیمانی و نۆرمەکانی حکومەت، دەچنە خزمەتی سەرهەڵدانی زەبر و زەنگەوە.

شایەنی باسە لە دۆخێکی وەهادا، حەیاتی ئینسان دەکەوێتە ژێر پرسیاری گەورەوە و مرۆڤ هەست دەکات کە زۆر بێ پشتوپەناو بێ کەسە. واتە لە غیابی نەبوونی حکومەتی نیشتیمانی و دەزگای نیشتیمانی و هیزی ئەمنی نیشتیمانیدا ، مرۆڤ بۆ دڵنیابوون لە ژیانی داهاتوی، ناتوانێت بۆ پشتوو پەنا بمێنێتەوە، بۆیە بەناچاری پەنا بۆ حیزبوو خێڵ و عەشیرەتەکان دەبات، بێ گومان ئەمەیش گەڕانەوەی یەکجاریە بۆ دۆخی هێز ویاسای دارستان.

من پێم وایە ئەمە دۆخی ئیستایی هەرێمی کوردستانە و لەڕابردوویشدا

هەر هەمان شێوەبووە.
بەواتایەکی تر هەرگیز هەرێمی کوردستان نەیتوانیوە بە دۆخی ڕاگواستندا تێپەڕێت، واتە لە دۆخی حکومەتی خێڵ و هێزی دارستانەوە بگوازێتەوە بۆ حکومەتی هاوڵاتی و لە دەزگای شەخسی و حیزبیەوە بگۆڕێت بۆ دەزگای مەدەنی ونیشتیمانی.
ئینسان لەدوونیادا، لەهەر شتێك زیارت پێویستی بە حکومەتێکە، توانای مۆنۆپۆڵ و کۆنترۆڵی زەبر و زەنگی نا شەرعی هەبێت، لە پێناوی دابینکردنی ئاشتی کۆمەڵایەتی و ئازادی تاکەکەسی و سەلامەتی سەر و ماڵی هاوڵاتیاندا. بەڵام لەشەنسی هاوڵاتیانی کوردستاندا و لە سایەی یەکێتی و پارتیدا حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەماوەی بیست و چوارساڵی تەمەنی خۆیدا، نەك نەیتوانیوە ڕێگربێت لە زەبر و زەنگی کۆمەڵایەتی و سیاسی ناشەرعی، بەڵکو خودی ئەو کەسانەی کە حکومەتیشیان بەڕێوە بردووە، بۆخۆیان بەشێك بوون لە دروستکردنی پشێوی و شەرعاندنی زەبروزەنگ لەڕێگەی حکومەتەوە.

دەربارەی زەبروزەنگی سیاسی

ڕەنگە تاکەشتێك لەدوونیای ئێمەی نەتوەی کورددا بەدرێژایی مێژووی نەتوەکەمان هەزارانجار توشی نەهامەتی و دەربەردەری کردبین بریتیبێت لە زەبروزەنگی سیاسی.
سیاسەت لەدونیایی ئێمەدا جگە لە زەبروزەنگی ڕووت، هیچ شتێکی تری بەرهەم نەهێناوە. ئێمە بەدەرەجەی یەك بەرهەمی زەبروزەنگی سیاسین، بێگومان نابێت ئەوەیشمان بیر بچێت، هەموو ئەوانەی نوێنەرایەتی سیاسەتی کوردییان کردووە بەدرێژایی مێژوو سەرۆك خێڵەکان بوون یان هیچ نەبێت خاوەنی تێڕوانینێکی خێڵەکی بوون، لەسەردەستی ئەم سیاسیە خێڵە کیانە، لەکۆنەوە تاکو ئێستا دونیای ئێمەیان پڕکردووە لە هەزاران جۆر زەبروو زەنگی سیاسی ترسناك.

زەبروزەنگی سیاسی لەنەوەدەکاندا میلەتی ئێمەی گەیاندە شەڕی نەگریسی ناوخۆ، بەوەۆیەوە هەزارانمان لەیەکتری کوشت و سەدانمان لەیەکتری بێسەروشوێنکرد، ئێستایش هەندێك لەکەس و کارمان لەناو زیندانەکانی یەکێتی وپارتیدا دەناڵێنن،
سەرەڕای ئەو هەموو مەینەتیە گەورەیەیی کە شەڕی ناوخۆ بەسەرگەلەکەماندا هێنای، بەرگەمان گرت و ماینەوە پیمان وابوو کە شەڕی ناخۆ دەکێرت لەتکەی زەبروزەنگی سیاسی بێت ، بەڵام دیسان بەداخەوە ، سەرۆك خێلەکانی کورد لێنەگەڕان ئەم میلەتە بڕێك بحەسێتەوە، شەڕی گەورەترین هیزی تیرۆرستی دونیایان پێکردین کە

ئەویش(داعش) بوو لە بەرامبەردا ، گەورەترین دەزگای شەرعییان وەستان کە پەرلەمانی کوردستانە.

زەبروزەنگی سیاسی ئێمەی گەیاندە ڕۆژێ، نیوەی نیشتیمانێك بفرۆشین کە هێشتا بۆنی خوێنی شەهیدەکانی لێدێت، بۆ مێژوو دەڵێم ئێمە نەوەی میلەتێکین هێشتا پرسەی شەهیدەکانمان هەڵنەگیرابوو، هێشتا جلەکانی بەرمان ڕەش بوون، هێشتا فرمێسك لەچاومان دەچۆڕا، زەبروزەنگی سیاسی وایکرد ، سەرێك خێڵەکانمان لەسەدا پەنجای نیشتیمانەکەمان بفرۆشن .

ئێتیزمی سیاسی و موچەی فەرمانبەران .... حامی ئەحمەد عەلی

نزیکەی چوار ساڵە فەرمانبەرانی هەرێم دەبن بەقوربانی مل نەدانی پارتە سیاسیەکان بۆ مەرج و داواکاریەکانی حکومەتی ناوەند، فەرمانبەران لەنێوان بەرداشی لێدوانە بێکردارەکانی بەرپرسەکان و بەڵێنی هەردوو حکومەتی هەرێم و ناوەندا بێ چارەسەر ماونەتەوەو هێندەی تر بارودۆخی ژیانیان بەرەو خراپتر ڕۆشتوە، چاوەڕوانی ئەم بارودۆخە بەم شێوەیە مەرگەساتەو کاتکوشتن مایەی شەرمەزاری دەسەڵاتی سیاسی و بۆگەنکردنی سیستەمی حکومڕانی چارەکە سەدەیەکی سیاسەتی حیزبی دەسەڵاتدارە، بەخولقاندنی کێشە ئەفسانەیەکان و تاودانی یەکە کارگێریە خاوەن بڕیارەکان شەرعیەت بەپاوانخوازی و ناداد پەروەری کۆمەڵایەتی دەدەن، بەخوێندنەوەی ئەو شانامانەی لە دیوە خانەکانی حیزبەوە تەرجومە دەکرێن بۆ زمانی فەرمی حکومەت گەندەڵیەکانیان بەیاسایی دەکەن.

حکومەتی عێراق هەنگاوی جدیانەو سیاسیانەی نا بۆ پەرتەوازەکردن و لێکهەڵوەشانی کۆی بونیادی کولتوری و سیاسی کوردستان دەستپێکی ئەم هەنگاوەیان بەبڕینی بودجەی هەرێم دەستی پێکرد، حکومەتی هەرێم دەبو بەهەرشێوەیەك بێت لەپێناو خەمی هاوڵاتیان هەوڵی جدی بدات بۆ ڕێکەوتن بەڵام نەك هەر ئەم هەنگاوەیان نەنا بەڵکو بەهاش و هوشی

وەبەرهێنان و گرێبەستی نەوت خەیاڵی هاوڵاتیانی کوردستانیان گەیاندە کەشکەڵانی فەلەك، بەڵام ئەم قسانە بێکردەو بێ بنەما بون زۆری نەبرد بەناوی قەیرانی دارایی و دابەزینی نرخی نەوتەوە هێرشی ئابوریان بەدەستی خۆیان بۆسەر گیرفان و بژێوی گەورەترین توێژ کە فەرمانبەران بوو دەست پێکردوو ئەم جارەشیان خەڵکیان بەوە فریودا کە گوایە ئەم قەیرانە کاتیەوەو هەرزوو کۆتایی دێت، ئەمەشیان بەستەوە بەبەرزبونەوەی نرخی نەوت لەبازاڕەکانی جیهان.

بەڕاگەیاندنی لیژنەی ڕوبەڕووبونەوەی قەیرانەکان و بانگەشەی چاکسازی لەبری هەنگاوی کرداری درێژەیان بەقەیرانەکەدا، تەنها بەڵێندوانی بێکردار وەڵامی خەڵکیان دەدایەوەو چەندین جار دووپاتیان دەکردەوە کەسیستەمی پاشەکەوتی موچە کاتیە، بەڵام نەك هەرکاتی نەبوو بەڵکو بوو بەنەخۆشی درێژخایەن، لێرەوە پلانی داگیرکەران کەوتەر سەر سکەی خۆی لەناوخۆشدا هیچ بایەخێك بەناڕەزایی خەڵك نەدراو ئەو بەشداریە جەماوەریەی هاوڵاتیان و سەرجەم چین وتوێژەکان و ڕێکخراوە پیشەیەکان کەلەڕاستیدا بەکوالیتی پەرەسەندن و پێشکەوتنەکانی ئەوروپا بەڕێوە دەچون هێندە دیموکراسی و مەدەنیانە بون گومانت هەبوو لەژینگەی ڕۆژهەڵاتی ناوەند بێت، لەبری ئەوەی نمونەی ئەو عەقڵە پێشکەوتوەی خەڵك ببنە ناوەندی بڕیاردانەوە کەچی بەقسەی نەستەق و نوکتە ئامێز وەڵام دەدرانەوە، بەهەند وەرنەگرتنی کۆیی ئەو چالاکیە مەدەنی پیشەیانەو ئیفلیج بوون لەچارەسەر و ئیدارەدانی کێشەکان بەمل ملانێی حیزبی و چەندەها تەفسیری تر بارودۆخەکەیان وەرگێڕا بۆ سەر زمانی بەرژەوەندی حیزبی و تایبەتی سەرباری ئەمەش ئامادە نەبوون گۆڕانکاری لەسیستەمی حکومڕانیدا بکەن، دەستیان برد بۆ پیرۆزترین دەسەڵاتی خۆماڵی کوردی کەدەسەڵاتی یاسادانان بوو کەبەبڕوای چاودێرە سیاسیەکان گەورەترین گورزە لەشکۆیی میللەتی کورد بەدەستی خۆی، تەشەنەسەندنی ئەم کێبڕکێ ناشەریفانەی حیزب و مل نەدان بۆ یەکترو لوتکە گرتن لەیەك فاکتەری سەرەکی تەشەنەسەندن و گۆڕانی ئەم بارودۆخە بوو، سەرۆکی هەرێم لەدووەم پەیامی دوای هێرشەکان بۆسەر ناوچە جێناکۆکەکان داوای خۆپیشاندان لەهاوڵاتیانی کوردی تاراوگە دەکات ئێمە دەپرسین خەڵك بەچ ڕویەکەوە لەباخچەکانی دیموکراسی و شارستانیانەی ڕۆژئاوا بڕژێنە سەرشەقامەکان لەکاتێکدا ئەوان خوشك براکانیان لەژێر سەپاندنی پاشەکەوتی موچەو سەرکوتکردنی خۆپیشاندانەکاندا لەسەر زێدی خۆیان دەچەوسێنرێنەوە، بەراِستی لەگەڵ هەموو لێدوانێکی ئەم حکومەتە بێپلانەدا بیرۆکەی نوسینی ڕۆمانێکی سیاسی سەرهەڵدەدات، چارەسەری بنەڕەتی دۆخی

کوردستان تەنها حکومەتێکی نیشتمانیە کەدوور بێت لەدەستێوەردانی حیزب وخاوەنی دەستورێکی نیشتمانی بەهێز بێت کەزامنی چەند بارە نەبونەوەی شانزەی ئۆکتۆبەرو ڕوداوی هاوشێوەی ئەو کارەساتە جەرگبڕەبێت، کەکۆمەڵێك سزاو بەندی تەشریعی وەهای تیادابێت کەشەڕی ناوخۆ و تێکدانی ئارامی و ئاسایشی تاك بەهەموو ڕەگەزەکانیەوە حەرام بکات، لێرەوە کاتی ئاشکراکردنی دواکاردی فریاد ڕەسی خەڵك وادەکەی زۆر نزیك بوەتەوە تەنها ماوە لەمانشێتی دەزگاکانی ڕاگەیاندندا وەك هەواڵێکی بەپەلە خۆی نمایش بکات، باپێکەوە هاوکاربین بۆ ڕزگاری نیشتمانی بۆ کۆتایی هێنان بەسیستەمی خێرو پیاوەتی ئەو پیاوانەی بەباکگراوندی شۆڕش وهێز کۆنترۆڵی سەرجەم کایە سیاسی و ئابوری و ئیداریەکانیان کردوە، تکایە با ئێمە قەبارەی شەڕەکانی میدیاو هێرشی ڕاگەیاندن دژی یەکتر بچوك بکەینەوەو نەبینە هاوکاری ئەو مەرامانەی لەپشت تێکدانی ئاسایشی دەرونی و کۆمەڵایەتی خەڵکەوەن.

دوو شیعری سامی شۆڕش

باوەشم دە
دێ ئەشکەوتی دەرگا بزر.
باوەشم دە..
لەچاومایە فرمێسکی کەو.
لەگیانمایە سۆزی کۆتر.
باوەشم دە..
تاڤگەی قژت بڕژێنە ڕووم.
با خەرمانەی نەرمی بەفر
لە شەودا بێم بۆ بە پێخەف.
باوەشم دە..
بۆ قەندیلەی فتیل کزر.
بۆ ئاسمانی دەم پڕ لە کەف.
منم هەتاو. منم ئاگر
باوەشم دە..
منم ئاگر
منم ئاگر.

• ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (52) 2/1/1970.

لە دەفتەری عاشقێکی هەتاوەوە

1
برسی برسیتی تربێ.
ئەوەند عەشقی گوڵەگەنم و باران دەبێ،
شەوگار هەر چەند درێژتربێ.
ئەوەند غەریب شەیدای خۆری ئاسمان دەبێ،
منیش هەر چەند کوشتن بە گیانم فێر دەکەن
بەری هەتاوم لێ دەگرن.
ئەوەند عەشقی ژیان دەبم.
ئەوەند هەتاوم خۆش دەوێ.
2
ئەی ئەو بنجە گوڵەی لەبەر
جێگەی خەمباری برینی مندا دەڕوێی.
لەسای مەرگی مندا شکۆفە دەردەکەی
تاکەی نەتوانم بلبلی عەشقخوانی دەنگی خوێنم
بێنمە سەر چڵت بێنم.
پڕ بە دەنووکی ئارەزووم
بۆ هێلانەی خۆر بخوێنم.
3
– ڕێگا .. تەور
* گیانە درەخت چەند لق و پۆپی ببڕن.
ئەوەند ڕەگ و ڕیشەی بەرەو قووڵتر دەڕوا،
– دنیا شەوە و دنیا بەفرە.
* شەوان خۆر خۆشەویست دەبێ.
بەفرە ڕۆژیش.
برین دەبێتە ئاگردان
– گیانە ڕێگا چاڵە و نزمە
* خۆشەویستم
ئاشقی خۆر .. هەردەم دەڕوانێتە ئاسمان.

• ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە(176) 20/7/1973.

تێبینی:
ساڵی 2004 دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، کۆشیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕشی چاپ کرد. (12) شیعری گرتبووە خۆ،

سەرەتای گەنجیم شیعرەکانی سامی شۆڕشم لە دەفتەرێکدا بۆ خۆم نووسیبووەوە، هەروەها شیعری شاعیرانی تری وەك: جەلالی میرزا کەریم و ئەحمەد تاقانە و محەمەد حەمەباقی و فازیل شەورۆ و جەلال بەرزنجی و شاعیرانی تریش، کە کۆشیعرە چاپکراوەکەیم بینی هەستم بە کەموکورتییەکانی کرد. تەنیا شیعری: (بووکی ئاو)م لانەبوو، ئەم باسەم لەگەڵ: (لوتفی شۆڕش) کردەوە. ئەمیش شیعری: (بووکی ئاو)ی بۆ هێنام.

داوام لە بەڕێوەبەری دەزگای ئاراس: (بەدران ئەحمەد حەبیب) کرد. بەلێزیادکردنی (8) شیعری تر چاپی دووەمی بکاتەوە. لە ساڵی 2012 چاپی دووەمی کردەوە.

دوای چاپی دووەم بە ماوەیەکی کورت، دوو شیعری تریشیم دۆزییەوە. ئەوەی وایکرد ئەو دوو شیعرەش بڵاوبکەمەوە. ئەوەیە، برادەرێك لە ژمارە (4)ی گۆڤاری (باران)دا، شیعرێکی بەناونیشانی: (تیری ئایرێس) (ئامادە) کردووە و بڵاوکردووەتەوە.

سەرەتای شیعرەکەی لە سەرەتای شیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕش وەرگرتووە. (7) پەراوێزیشی بۆ نووسیوە. هەر (7) پەراوێز زیادن و شتی زاندراو و باون. یەك پەراوێز پێویست بوو. ئەمیشی نەنووسیوە. پێویست بوو ئاماژە بدات، کە سەرەتای شیعرەکەی لە سەرەتای شیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕش وەرگرتووە، دەی جا چی بووە. ئەگەر ویستی جارێکی تر لە (ئاگایی بێگەرد)دا شیعرەکەی بڵاوبکاتەوە، ئەم ئاماژەیە یارمەتی (خۆبوونی) و (چییەتی) نووسینی دەدات، (خۆبوونی) و (چییەتی)، تۆوی بەبێشتن بۆ بەخشش و وەرگرتنەوەی هاوسەنگی لەدەست دراو و ئاست پێدنەوەی.

سەباح ڕەنجدەر

هەولێر 8/11/2017

کوردێ وریا بێ، “روسیا” چاوێ هەڵدێکێنێت!؟ … ئاشتی ئیبراهیم

ئەفەندی

روسیا، بە پێکانی ئامانجە ئابووریی، سیاسیی و سەربازییەکانی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا مەبەستییەتی ببێت بە تاکە هێز کە هەموو دژەکان لە ژێر چەتری خۆیدا کۆبکاتەوە. چاودێرانی سیاسیی پێیان وایە هەنوکە "روسیا"، پەیوەندییە دیبلوماسییەکانی بە شێوەیەک پیادە کردوە کە خەریکە دەبێتە تاکە زلهێز لە ناوچەکەدا کە سەڕۆکی وڵاتانی ئەو ناوچەیە لە فەلەکیی خۆیدا دەخولێنێتەوە و بە ئاسانی دەستی "روسیا" لە هەموو رووداوەکان، رێککەوتنەکان و گرفتەکاندا دەبێنرێت.

سەرکەوتنی پەیوەندییە دیبلوماسییەکانی "روسیا" لەگەڵ سەڕۆکی ئەو وڵاتانە بە خۆرایی نییە، بەڵکو،"روسیا" خوێندنەوەی بۆ بارودۆخەکە کردوە و میدیا و هێزی ئابووریی و سەربازیی روسی بۆ ئەو مەبەستە خستۆت گڕ بۆ ئەوەی کاردانەوەی زیاتری هەبێت لەسەر دەستەکانی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. لە دەرئەنجامدا هەنوکە تێبینی دەکرێت کە پەیوەندیی "روسیا" لەگەڵ ئیران، تورکیا و ئیسرائیل و سوریا و چەند وڵاتێکی تر باشە وە "روسیا"، دوور نییە لە داهاتویەکی نزیکدا ببێت بە ناوبژیوان لە نێوان سوریا و ئیسرائیل!

لە سەرتای هەڵگیرساندنی جەنگ تا هەنوکە کە بۆ شەش ساڵ دەچێت، سووریا کاول بوو بە ملیۆنان خەڵکی بێتاوان بوون بە قوربانی و دەربەدەر بوون بەڵام "روسیا" نەیهێشت هاورێ دێرینەکەی کە "ئەسەد"ە بروخێت. پلە یەکی خوازەکانی روسیا مانەوەی "ئەسەد" بوو لە دەسەڵات، وەک ک□س□□ک کە دەسەڵاتەکانی بەکاردەهێنێت بۆ پارێزگاری کردن لە بەرژەوەندییەکانی "روسیا" لە ناوچەکە.

پاراستنی "ئەسەد" تەنیا پێویستی بەوە نەبوو کە "رووسیا" دژ بە "ئەمریکا" بوەستێت، بەڵکو پێکانی ئەو مەرامە پێویستی بەوەش هەبوو کە رووسیا ڕووبەڕووی چەند گروپێکی تر ببێت وەکو "ئەلنوسرە و ئەلقاعیدە وە ئەو گروپە چەکدارە میانڕوانە کە ئەمریکا یارمەتی دەدان و مەشقی سەربازیی پێ دەکردن". ئەوە لە کاتێکدا بوو کە لە سەرتای جەنگی دژ بە "داعش" "ئەسەد" تەنیا ٢٠% تا ٢٥% لە خاکی سوریای لە ژێر دەسەڵاتدا بوو. روسیا روخانی "ئەسەد"ی پێش تەواو بوونی جەنگی دژ بە "داعش" قبوڵ نەبوو بەهۆی ئەوەی لە سەرەتای جەنگەوە "روسیا" لە رێگەی پاراستنی "ئەسەد" هێز و هەیمەنەی خۆی پیشانی دەوروبەر دا و بە رووخانی "ئەسەد" غروری "روسیا" دەڕوشا،

لەگەڵ ئەوەی کە ڕوونە خەونی "ڕوسیا" زۆر لەوە گەورترە کە تەنیا پارێزگاری لە مانەوەی "ئەسەد" بکات و تەنیا چاوی بڕیبێتە "سوریا"!

ڕوسیا، بە درێژایی مێژووی پلانی داڕشتووە بۆ بەرژەوەندییە سیاسیی، ئابووریی و سەربازییەکانی لە دنیای سێیەمدا. بۆ ئەو مەبەستە لەسەر دوو ئاست کاری کردوە، یەکەم، لەسەر ئاستی بەکارهێنانی نەتەوەکان لە ڕێگەی کۆنتڕۆڵ کردنی جوڵانەوە سیاسییەکانیان بە ڕێگەی سەرکردەکانیان. دووەم، لە ڕێگەی پروپاگەندە کردن بۆ "ئایدۆلۆژیایەکی فکری سیاسیی فەلسەفی" تایبەت بە پشتبەستن بە فکر و ئەزمونی "مارکس و لینین"ی، بە گروپ کردنی خەڵک و کۆکردنەوەیان و دروست کردنی ئەحزابی وەکو "ئەحزابی شیوعی" وەک پارتێکی عەقائیدی و ناساندنی بە نەو پێکهاتەکانی نەو کۆمەڵگەی دنیای سێیەم و گرتنی جڵەوەکە بە دەستی خۆی لە ڕێگەی کۆنتڕۆڵ کردنی سکرتێر و کەسایەتی یەکەمی ئەحزابی شیوعی لە جیهانی سێیەمدا.

گومانی تیادا نییە "ڕوسیا" لە وڵاتانی سەرمایەداریشدا هەوڵیداوە بە دامەزراندنی ئەحزابی شیوعی بەڵام بەهۆی بارودۆخی سیاسیی و ئابووریی ئەو وڵاتانە و بوونی دەسەڵات و سیستەمیی دیموکراتی سەقامگیر، "ڕوسیا" نەیتوانیوە سەرکەوتوو بێت لە بەکارهێنانی ئەو پارتانە بۆ بەرژەوەندیی خۆی تا ئاستی پێویست وەکو وڵاتانی " ئەمریکا، ئوسترالیا، بریتانیا" و دەیان وڵاتی تر. هەروەها "ڕوسیا" سەرکەوتوو نەبووە لە دەستتێوەردان لە کاروباری ناوخۆی ئەو وڵاتانەی کە توانیویانە لەسەر پێی خۆیان ڕابووەستن و خاوەن دەسەڵاتی سیاسیی ئابووریی سەقامگیر بن نمونە وەک "چین" و "یابان".

مۆسکۆ، لە جیهانی سێیەمدا تا ڕادەیەکی باش توانیویەتی بە مەرامە سیاسیی و ئابوورییەکانی بگات، بەهۆی باری نەلەباری ئەو میللەتانە و هەژاری و جەنگ و بوونی حاکمی دیکتاتۆر و ناجێگیری سیستەمی دەسەڵات، زەمینە زیاتر لەبار بووە بۆ "ڕوسیا" کە بتوانیت خۆی لە کاروباری ئەو میللەتانە هەڵقوتێنێت و سوومەند بێت لە سامانە سروشتییەکانی ئەو وڵاتانە و بەکاریانبهێنێت بۆ بەرژەوەندییەکانیان نمونەی زیندو وەک "ئەفریقا" و "ڕۆهەڵاتی ناوەڕاست".

ڕوسیا، بەهۆی شوێنی جوگرافیا و هاوسنووری لەگەڵ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و بوونی ناسەقامگیری سیاسیی و ئابووریی و بوونی شەڕی مەدەنیی و دەسەڵاتداری دیکتاتۆر لەو ناوچەیەدا زەمینەیەکی لەباری ڕەخساندوە بە ڕوسیا کە بە خەونە ئابووریی، سیاسیی و

سەربازییەکانی لەو ناوچەیەدا کاربکات و هەوڵبدات دەستی بگات بە خاڵە ستراتیژییە جوگرافییەکانی ئەو ناوچەیە بە نمونە "دەریای ڕەش".

بە زیاتر لە سەدەیەک دەچێت "روسیا" لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بە بەرژەوەندییەکانی یاریکەرێکی باش بووە و دەستێکی باڵای هەبووە لە چاڵ هەڵکەندن بە میللەتانی ناوچەکە، تا دەگات بە هەموو ئەحزابە شیوعییەکانی ئەو ناوچەیە کە دەست و لایەنگری سۆڤیەت بوون و متمانەی خەیانیان پێ بەخشیبوو بەوەی کە "روسیا" دژی ئیسرائیلە، دژی ئیستعمارە، دژی نەتەوە پەرستییە، دژی ئایین و خورافیاتە، دژی سەرۆکە دیکتاتۆرەکانی ناوچەکەیە وە بە هەڵگرتنی دروشمی بریقەداری وەک بەرەو "سۆشیالیزمی و کۆمۆنیستی و بونیاتنانی دیکتاتۆرییەتی پرولیتریا" و دژ بە سەرمایەداری دا فڕیوی دابوون و ئەوانیش بە گژ سەرۆک و دەسەڵاتدارە دیکتاتۆرەکاندا دەچوون، کە لە دەرئەنجامدا بە هەزارانیان لە ژێر ئەو دروشمەدا لە سێدارە دران و "روسیا"، ئاوڕێکیی لێنەداوە!
مەسکۆ، لە پێناو بەرژەوەندییەکانی، لە دنیای سێیەمدا دەستێکی باڵای هەبووە لە دروست کردن و بە قەبە کردن و بە جەماوەر کردنی" ئەحزابی شیوعی" بە تایبەتی لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. دواتریش وەک فشار ئەو هێزە جەماوەرییەی بەکارهێناوە بەرامبەر بە دژەکانی بۆ سەپاندنی مەرجە ئابوورییە، سەربازیی و سیاسییەکانی، ئینجا کە ئەمەی بە چەتە سەر پشتی لەو هێزە جەماوەرییە کردووە بە دەستی هەمان دیکتاتۆرەکانی ناوچەکە بە قەلاچۆ کردنیانی داوە، وەک "حزبی شیوعی عیراقی، حزبی شیوعی میسری، حزبی شیوعی سودانی، حزبی شیوعی لیبی، حزبی تودەی ئیرانی، حزبی شیوعی لیبی حیزبی کۆمۆنیستی تورکی" بە دەیان ئەحزابی شیوعی تری وڵاتانی ناوچەکە!

روسیا، یاری بە چارەنووسی وڵات و نەتەوەکانی تریش کردووە لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست نمونە "کوردستان"ی داگیرکراویش یەکێک بووە لەو وڵاتانەی کە "روسیا" قسوری پێنەکردووە لە یاریکردن بە چارەنووسی بزوتنەوە سیاسییەکانی و خواستە نیشتمانیی نەتەوەییەکانی، دامرکاندن و بەرەو هەڵەدێر بردنی شۆڕشەکانی. ئەزمون و مێژوو پێمان دەڵێن ڕێککەوتوە کە "روسیا" هۆکاری سەرەکی بووە لە دامرکاندنی بزوتنەوەی رزگاری خوازی کورد نمونە "کۆماری مهاباد" و "ڕێککەوتنی ١١ی ئازاری ١٩٧٠".
هەنوکە، چاودێرانی سیاسیی لە سەر ئاستی جیهان، شیکەرەوە سیاسییەکان پێیان وایە کە "روسیا" توانیویەتی لە رۆژهەڵاتی

ناوەڕاستدا پەیوەندیە دیبلوماسییەکانی بەرەو پێشەوە ببات کە لە ئەنجامدا پێگەی بەهێز بووەو وە دوای تەواو بوونی جەنگی دژ بە "داعش" هەوڵدەدا مەرجی خۆی بسەپێنێت. کە بێگومان کوردیش یەکێکە لەو نەتەوانەی کە لە ناوچەکە کە چارەنووسی دەکەوێتە ژیر دەستی "روسیا"! وە پێش وەخت "روسیا" لەگەڵ نەیارانی "پرسی کورد" دەستە!

لە دەرئەنجامدا دەردەکەوێت کە بەکارهێنانی کارتی "روسیا" و ئاماژەدان بە "ئەمریکا" لە هەڵبژاردنی ئەو بەرەیە وەکو فشارێک بە دەستکەوت و سەپاندنی مەرج بەسەر "ئەمریکا"دا هەنوکە ئەو خوازە لە قەبارە و ئەندازەی پارتە کوردییەکاندا نییە بە تایبەتی لە باشووری وڵات، وە ئاشکرایە کە "روسیا" هەنوکە و لە ئاییندەش بەرژەوەندییە ئابووریی و سەربازییەکانی لە چاوی عەبادی، ئەسەد، روحانی و ئەردوغان دا دەبینێت.

سەرچاوە:

http://iiss.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/05679327908457338#.WgOYX0lrzs0/

The Soviet union in the international system of the 1980s

Foreign relations of Russia

http://www.businessinsider.com/russia-middle-east-strategy-explained-2017-10?IR=T

https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-10-03/putin-is-now-mr-middle-east-a-job-no-one-ever-succeeds-at

http://crhsgg-studentresources.wikispaces.umb.edu/file/view/Alzaabi%2C+NouraDemocracy+in+MENA_NouraAlzaabi.pdf

http://www.theisraelproject.org/episode_46_a_cold_war_in_a_simmering_middle_east?gclid=EAIaIQobChMIo_-X0q2w1wIVVyQrCh3iGwHUEAAYASAAEgKM-PD_BwE

میدیایەكی سەیرە گوڵم…!!! … جوتیار

بۆچونێك هەیە پێی وایە كە نەوەی پێش دەیەی نەوەدەكان دەبوایە خۆی لە گەڵ میدیاو هەژموونەكەیدا بگونجاندبایە، بەڵام لە زەمەنی ئێستاماندا ڕێك پێچەوانەكەی ڕاستە؛ پێویستە میدیا خۆی لەگەڵ هەژموونی گێنێراسیۆنی (IT) هونەری زانیاری و نەوەی نوێدا بگونجێنێت ، هەرچەندە لە كوردستاندا ئاستی پێگەیشتنی ئاراستەی میدیایی و فەزای سەربەخۆبوون و گەشەكردنی؛ پەیوەستە بە خۆ دابڕاندن لە هێڵە سیاسیەكان و ئاراستەی دەستەڵاتی باو ، بەڵام ئەوەی كە میدیا و ڕۆشنبیری كوردی ناتوانێت لێی دەرباز بێت ئەو ئاستە دۆگماو بەجێماوەیە‌ كە لە پانتایی هێڵەكانی ئیدۆلۆژیا و كاریگەری ئەودیو تێڕوانینە سیاسیەكاندا جێدەگرێت، ئەو بونیادەی كە ڕۆڵ دەدات بە میدیا و ڕۆشنبیر بۆ ئەوەی ببێت بە ئالیەتی دروستكەری ڕایگشتی و باوەڕپێكراو لە ناو كۆمەڵگادا تەنها پرۆفێشیناڵبوون لە ڕوی تێكنیكەوە نییە یاخود گووتار نوسین و قسەكردن نییە، بەڵكو خۆ ساخكردنەوەو دەربازبوونە لەناو هەموو ئەو پارادۆكسیزمە ئاڵۆزە (پۆلیسۆسیاڵ)ەدا

1. ئەو ڕەوشە‌ سیاسی و لەناكاوەی كوردستانی باشور لە دوای 16.10 وە دەرخەری ناواخنی ڕاستەقینەی تێگەیشتن و توانای ئەقلی میدیاكارو ڕۆشنبیرانە كە نەیانتوانی تێگەیشتنیان بۆ ئەو قەیرانە سەرتاپاگیرە كە كۆمەڵگای كوردستان ڕووبەروی بۆتەوە بسەلمێنن، بە پێچەوانەوە ڕۆشنبیران و میدیاكاران بە دیاریكراوی دوای ئەو پێشهاتە ئاڵۆزە وەك هەر تاكێكی توڕەو بێزار لە ناكامبوونی ئەو قۆناخە؛ هاتنە ناو ڕۆژنامەو بەردەم مایكەكان و ناو تۆڕەكانی سۆشیالمیدیا بۆ خۆ خاڵیكردنەوەو دامركانەوەی ڕقە هەڵاوساو و پەنگخواردوەكەیان بەرامبەر نەیارە سیاسی و ڕكبەرەكانیان و خراپترین جۆری خوێندنەوەو هەڵسەنگاندنیان بۆ دۆخەكە هەبوو، كە بە ڕای من كاریگەریەكی زۆر نێگاتیڤیان خستە سەر قەیرانەكە و تا ئاستی داخستن و بێهەناسەیان برد ، من ناچمە سەر ئەوەی كە بەشێكی ڕۆژنامەو كەناڵ و پەیجە ئینتەرنتیەكان تا ژێرزەوی توشی هەرەس و داڕمانی دەروونی هاتن و لە بێ پلانی و بێ رەهەندی خۆیاندا بوون بە بەشێك لەو ململانێیە تازەیە كە لە هەناوی شكست و خیانەتێكی سیاسی كوشندەدا لە دایك بوو و وەكوو هەر قۆناخێكی تری تێكشكانی

بزوتنەوەی ناسیۆنالیزمی کوردی فەرزکرا بەسەر کۆمەڵگاو خەڵکی کوردستاندا .

ئەرکی ڕۆشنبیر یاخود میدیای ئازاد دەبێت بەر لەهەر شتێك ئەرکێکی ویژدانی و ڕاستگۆیانە بێت؛ هەڵگری پەیام و ڕەهەندێکی ڕۆشنبێت کە ئەویش بونیادنانی ئیرادەو دروستکردنی ووشیاری سیاسی و ڕووبەڕوبونەوەی دەستەڵاتی ستەمکار و گەندەڵ ؛ هەروەها خوێندنەوەو هەڵسەنگاندن بۆ ڕەوشە ئاوارتەو قەیرانایەکان بەبێ مەیلگەرایی سیاسی نەوەکوو ئەوەی کە دەیبینین قوڵکردنەوەو شێواندن و بە هەستیاریکردنی پەیوەندیە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان لە نێوان چینە جیاوازەکاندا ، میدیاکانی لای ئێمە تا ئەو ئاستە سەرلشێواو و بێ ئامانجن کە ئامادەن بۆ گەرمکردنی بازاڕی بەناو پێشفەشیناڵبوون و بەناو سەربەخۆبونیان دەستی هەموو کەسێك بگرن، پەنا بۆ هەر جیهەتێك ببەن کە لە بەرامبەر دژەکەیدا خیتابی حەماسی و هەجوی ئیستیفزازکەر بدات.

ئەگەر تەماشای فەلسەفەی جەدەلیەتی میدیای کوردی بکەیت زۆر ئاسان دەبینی چەندە بۆ بونیادو بۆ مەعریفەی ململانێ باڵاکانی کولتورین ؛چەندە هەموارن بە عەقلیەتی یەکترشکاندن و ڕکاوێێك نمونەیەکی ڕاستەقینەی بزوتنەوە سیاسیەکەی ناسیۆنالیزمی کوردین.
لەو ڕەوشە بێئامانە سیاسیەدا بەشێکیان باسی پلانە نێودەوڵەتی و هەرێمایەتیەکان دەکەن کە چۆن دیسان کورد خەنجەری خیانەتی لێدرا وەدەیانەوێت پاکانەو ئەستۆپاکی بۆ بزوتنەوەی کوردایەتی بکەن ؛ بەشێکیشی وەك ئەوەی هیچ ئاڵوگۆڕێك نەبوبێت و ڕوینەدابێت بۆمان باسی هاوردەکردنی خەیارو تەماتەی ئیندۆنێسی دەکەن؛ باسی بەرهەمی ماسی و سودەکانی دەکەن؛ یاخود باسی ڕۆنالدۆ و یاریەکانی بەرشەو ڕیاڵ؛ ئاخر ئەوە چ پەرتبوون و چ وێرانەیەکە کە میدیاو ڕۆژنامەنوسان و ڕۆشنبیرانی کوردستان تیایدا گوزەر دەکەن؛ میدیا و ڕۆشنبیران ئەوەی کە ناتوانن درکی پێبکەن تەنها حەقیقەتەو هیچیتر؛ تەنها خوێندنەوەیەکی دروستوو لۆژیکیانەیە بۆ ڕوداوەکان؛ ئەرکی هەستکردن بە حەقیقەت تەنها لەوەدا خۆی نابینێتەوە کە مرۆڤ قسە بکات، بەڵکو دەبێت مرۆڤ ڕاستیەکان بە قسە بێنێ ؛ قسەی نوسەرێکی ئەڵمانی هەیە دەڵێت(هەندێك کەس خۆر تەنها لەو کاتەدا دەبینن کە لە ژێر سێبەرێکدا دادەنیشن و پشوودەدەن) ئەوە ئەو وێنە ڕاستەقینەیە کە کوردستان نیشانمان دەدات لەسەر دەستی پلاتفۆرم و پارادایمە شێواوەکەی میدیای کوردی ؛ ئەو وێنەیە ئەوەمان پێدەڵێت کە ڕۆحیەت و دیدگای میدیایی لە کوردستان پێیەتی لە دەمارگیری

سیاسی و دەرنەچوون لە لۆکاڵیزمی حیزبی و ئیرادەیەك کە ناتوانێت بگات بە سێبەری قەیدە جیهانیەکانیش نەوەکوو ئەوەی بتوانێت تێیا نبپەڕێنێت.

2 . سۆشیال میدیاش کە دەتوانم وەکو گروپی هێرشبەری میدیایی لە کۆمەڵگای کوردستاندا پناسەی بکەم، لە ئێستادا دەتوانین بڵێین یەکێك لە کاریگەرترین و خێراترین هۆکارە خۆسەپێنەکانی تەکنەلۆژیای میدیاییە بە سەر زیهنیەتی تاك و تا ئاستێك کۆی گشتی خەڵکدا؛ خەریکە بە‌ شێوەیەك لە شێوەکان چێگایەك بۆ میدیا بیستراو و بیندراوەکان لەو پانتایەدا ناهێڵێتەوە، بەڵام ئەویش بە شێوە هەرە سکانداڵ و شێواوەکەی لە ناو ئەو فەزا ئانارخیست و ناجێگیرەی کە حیزب و سیاسی و ڕۆشنبیرەکان خوڵقاندویانە .

کراوەیی و بەرفراوانی ئەو تۆڕە جاڵجاڵوکەیانە تا ئاستێك وای لە خەڵك کردوە پێویستیان بە میدیا ئاراستەکراوەکان کەمتر ببێت و وەك سەرچاوەی سەرەکی زانیاریش پشت ببەستن پێی ئەویش بە هۆکاری ئەوەی کە خێراو بەردەست و فراوان و کراوەترە ،
هەرچەندە ئەو بەشەش لە میدیا بە شوەیەکی گشتی وای لە مرۆڤ کردوە بە بەهانەی ئازادی و کراوەیی سنورەکەی خۆی گۆشەگیرو زیندانیبکات، وای کردوە کە مرۆڤ هەست بکات لە نێو پەیوەندیەکی بەرفراوان و بە هێزی کۆمەڵایەتی و کولتوری دایە کەچی لە ڕاستیدا تەنهایەو لە ناو فەزایەکی دابراو و دەستبەسەرکراودایە، ئەو تەوژمە کە نەیتوانی بەشێك لە مرۆڤەکان بە شێوە ڕاستەقینەکەی لەگەڵ خۆیدا ڕابێنێت؛ بە قورسایی خۆی و بە هەژمونێکی شارەوە توانی مرۆڤ لە گروپە کۆمەڵایەتیە وابەستەکانەوە‌ بگەیەنێت بە ترۆپکی خودگەرایی(indivdual) ێکی کوشندە بە بۆ ئەوەی خوێندنەوەیەکی دروست و تەندروستی بۆ ئەو ئامرازەی تەکنەلۆژیا هەبێت ، کۆمەڵگای ئێمەش بەشێکی هەرە ناوازەی ئەو پارادۆکسیەتەیە لە تێکنۆلۆژیای میدیایی کە لەژێر هەژمونی سیستێمی بە جیهانیکردن ڕوبەڕوی کراوەتەوە، بەڵام بە ستایلە هەرە خراپەکەی و بە لیبڕاڵیزمێکی پاشقە□□ و دۆنکیشۆتانە؛ کە بە کەمترین تێچوو لە ڕێگایەوە دەستی بەسەر سەرتاپای بیرکردنەوەو ئاکتیقیتێتی تاکەکانیدا گرتووە.

لەو ڕۆژگارەدا مرۆڤ بۆ ئەوەی بتوانێت بوونی کۆیلەیەك پێناسە بکات پێویستی بەوە نییە خاوەندارێتیە بیۆلۆژی و جەستەیەکەی ببینێت ؛ بۆ ناسینەوەی کۆیلەیەك لە ئێستادا پێویستیمان بەوە نیە بگەڕێینەوە بۆ یادوەری پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی سیستێم و قۆناخی کۆیلایەتی ، چونکە لە ئێستادا سەرمایەداری سیستێم و

تێکنۆلۆژیایەکی پەیوەندی وەها گیرۆدەی بۆ بەرهەم هێناوین کە هەموومان لە ژێر کاریگەریەکەیدا بووین بە پێشکەووتوترین و گوێڕایەڵترین کۆیلە تا ئەو ئاستەی هەست بە بوونی کەسوکارو هاوڕێکانیشمان نەکەین لە دەورمان و دنیای واقیعدا.

کوردایەتی ئایندەی لە عێراقدا ... چالاک ئاغجەلەری

وەک چۆن ژیان کۆکراوەی ساتەکانە ،ئەوەی دەبێتە ئەکتەر و دەق داڕێژەری ئەو ساتە یەک لە دوای یەکانە بە تەنها مرۆڤەکانە نەخشە ڕێگای بۆ دەکێشن و دەکرێتە داینەمۆی بەردەوامی ژیان ، هەر ساتێکی مێژوویيش دەبێتە بەشێک لە ژمارەیەکی گەورەتر لەوانی پێش خۆی، هەروەها بۆ خۆشی بەهەمان مەنتیقەوە ئەو ژمارانەی بەدوایيدا دێن لە پەیوەند بە بەردەوامی ژیان هەمان فۆرم دەگرن، کەواتە ئەم حەتمیەتە قابیلی گۆڕان نیە و هەڵە وەرناگرێت ، وەک ئەرکێکی داسەپاوی سروشتی دەبێت بە دونیابینییەکی کراوەوە لە هەنگاوەکانی سبەی بڕوانین مەزنی ئەمڕۆمان لێ نەبێتە دۆگما چونکە بەم گەوجاندە جیا لەوەی بەر بەشەپۆلە بەردەوامەکانی ژیان ناگرین هاوکات ئێمەکی بچوک کەشکۆڵی ساتەکەمان بەتاڵ بەتاڵ دەبێت لە عیبرەت بۆ دوای خۆمان.

لە بەرکەوتەی ژیانی سیاسی میللەتانەوە بەلای کەمەوە سەرو ١٦٠ نەتەوە بە ناسنامەی جیاوازە ئیلهامی فیکری هیگڵ لە دروست بوونی دەوڵەتی نەتەوەدا بە کۆی ئەو ئیفرازاتانەی بەدوای خۆیدا هێنای ئاسمانی جوگرافی سیاسیانی بۆ ڕۆشنکردوە و بوون بە بەشێک لە کۆمەڵگای گەلانی خاوەن ئاڵا ئەمە لا کاتێکدا ١٩٦ ووڵات خاوەن کورسین لە نەتەوە یەکگرتوەکان هەرچەندە لەم رێکخراوە ١٩٣یان ئەندامی هەمیشەین و مافی دەنگدانیان هەیە ، هەروەها ٣ ووڵاتی وەکو(کۆسۆڤۆ ، فەلەستین و ڤاتیکان) لە دەرەوەی ئەو مافەن و تا ئێستا بەشێک نین لەو گروپە.
لێرەدا ئەوەی جێی مەبەست و وەستانە لەسەری میللەتێکی وەکو ئێمەی کورد ئەو هۆکارگەلی ئاستەنگانە چی بوون کە نەمانتوانی لە دوای

ئو هموو کشمکش سیاسیی سدی بیست ئم خواست میللی فراهم بکین ، هرچند هلکان ب گیشتن بو مافی ئامادیان تدابوو بام نکرا!! ، دیار ب دورخستنوی پ ل دیرکی سیاسیمان هندی نیارکان ب هکار دزانین، ئامادنبوونی پگی سیاسی کوردی لچوارچوی غیابی ناوندی فیکرل ئاراستکردنکی تندروست ب ئم پرس کمتر پنجی تاوانی ئاراستکراو، ئمش بهی هژموونی تنپاندنی شکی باوکایتی بسر نوکان و خ بسر گروپ و تاککان ، هروها هزمکردنی پرسک ل چوارچوی سز و دوور ل تفکرینی وورد ل گرتنبری هنگاوکانی هودان و خبات، خایی ل ستراتیژیکی تکم و نبوونی بوری ب داشتنوی کاری سیاسی ب گونجان لگ سردمدا ئو ئنجامی داو بدستوی ک ئم د بینرت.
.

هز و پارت سیاسیکان ب گشتی و `قومیکان بتایبتی ل کوردستانی عراقدا بلای کموی ل شستکان بدواو روئیای سیاسی خوندنوکانیان لو ئاستدا کورتی هنا ، ئویش ب هکاری نبوونی سرکردی ب فکر ب درچون لو خباتی تقلیدی(شششی چکداری خاون ستراتیژی داخراو و تعمیمی خباتی گلان و چواندنیان ب پرسی میللتی کورد)ی ئو ژگار ، ئم جر ل خبات و تکشان وک بشک ل درهاویشتکانی دوو جنگی جیهانی یکم و دووهم دبینم، چونک ب خی ناوچی ژهاتی ناوین هی گرمی ململانی جیهانیکان بوون. بردوامی ئم خباتی ل حفتاکان و هشتاکان بهمان باکگراوندی تکشانی شستکانوی درژی کشا لگ هند گانکاری ووکشی ک تنها ب تژاکی تنک فیکر و فلسفی شستکانی داپشی بوو بام ل بنتدا وک درژکراوی همان میتد هر بی نیتوانی ئو قناغ بجبهت و دیدگایکی تر ل دونیابینی ب دستکوتنی مافی گل بجونت. کارسات و نهامتیکانی ئو سات مژوویی بجیا ل دندی دوتی ناوند ک ب نخشی فاشیست بوونو گلابوو ب ونی نازیکانی ئمانی و کمالیستکانی تورکیا ، ئوی کسر هزی کوردی وکو پرچکردار شون پی دوژمن کوت ئاراستیکی لوی باشتر نگرت ن ئوکات و ن ئستاش چونک دیدگایک ل بنچدا سرچاوکی هاوخونی نتو ئاراستی بکات ق و سینوی برامبر برجستدکات (ئم تمت بخشینو نی، مژووی ناشیونالیزمی نتویی لم زیاتری ل برهم نایت لکاتکدا کورد ب خی نموونیک ل تاوان ک درهقی کراو) ، ب ی ئم هاوکشی ل نوان ئم دوو برد ئاشدا میللتی کرد ئو خوان

بە تێر بوونی ئارەزووە سیاسیە بە هزرەکانیان چونکە براوەی ئەم فۆرمە بەتەنها کەمەڵێکی بچوکن لە دەمڕاستی سیاسی دیکتاتۆرخواز و بەخشینەوەی ترس لە ئامانجی پێکراوی ئەو نوخبە پۆپۆلیستەیە.

بە ئەوەی دوور نەکەوینەوە لە دوای ڕاپەڕینی ١٩٩١ەوە دروست بوونی جۆرێک لە ئیدارەدانی سەربەخۆ ، دواتر کۆتایی هاتن بە دەسەڵاتی سەدام ، هەڵسوکەوتی هێزەکانی دەسەڵاتدار (پارتی و یەکێتی) چی دەسکەوت و فەرهەنگی سیاسی و ئیدارو ئابوریان جێکەوتەکرد تاوەکو خەڵک دەست خۆشی لە ماندوبوونەکەیان بکات!!، لەمەڕ بەدوا دەبێت دووجار هەڵوەستە بکەین یەکەم لە دەسەڵاتی ناوەند و دووهەم لە دەسەڵاتی هەرێم ، دیارە گومانی تێدا نیە هەردوو بەرە خاوەن یەک میتۆدی سیاسین ئەوەی مەبەست نەبێت لایان خۆشگوزەرانی خەڵکە، ئەم خواستە پەیوەندی بەو هاوکێشەیەوە هەیە لە بوون و فەراهەمی ژینگەیەکی ئارام و ڕەفاهدا هوشیاری تاک گەشە دەکات ، لەگەیشتن بەم ئاستە ئاسایشی ئەم نوخبە سیاسیە دەکەوێتە مەترسیەوە و پێگەیان لەق دەکات، باشتیرین بژاردە بۆ ئەوان تەسلیم بوونی ئیرادەی خەڵکە بە حزب وەکو ئەوەی کە ئێستا بۆتە واقیعی ڕۆژ.

بە گەڕان بەدوای چارەسەردا دەبێت میتۆدی سیاسی تەواوی هێزە سیاسیەکان لە عێراقدا بە تایبەتی ئەو هێزانەی فیکری قەومی و مەزهەبی ئاراستەدەکەن بکرێنە ژێر پرسیاری جدییەوە بە فۆرمێکی تر لە سیاسەت وەڵام بدرێنەوە بە هەرچی گەیشتن بە ئارامی هاونیشتمانیان لە وڵاتدا ، چونکە لە مێژووی دروست بوونی عێراقەوە بە شێواندنی ناسنامەی هاونیشتمانیانەوە کەوتە سەرخەت، ئەمەش بەهۆی بەزۆر لکاندنی چەندین نەتەوە و ئاین و مەزهەب لە قەوارەیەکی دەوڵەتیدا فەرمیان بۆ کێشا جیاواز لەهەر خواستێکی ئارەزوومەندانە. بەڵێ ناسیونالیزمی قەومی وەک میتۆدی سیاسی و بە تەبەنیکردنی ناسنامەی حزب خۆیناساند بە خەڵک ، دیارە بە خۆی ئەم ئاراستەیە لە سیاسەت ڕێگە و دەرفەتەکان باشتر دەڕەخسێنێت بۆ دژایەتیکردنی بەرامبەر ، ڕق و نەخوێندنەوەی دەرەوەی خۆی بەردەوام چالاکە و کاری پێدەکرێت، ئەم فەرهەنگە لە کێششی بەردەوامدایە بۆ دەستەمۆ کردنی ئەوانی دی بە جۆرێک هەیمەنەو باڵادەستی خۆی خاڵی کۆتایە بە یەکلاکردنەوەی کێشەکان ، هەربۆیە عێراقی نوێی بیستەکانی سەدەی ڕابردوو ئەم جۆرە ناسیونالیزمەی لە ناو کۆی پێکهاتەکانی وڵات بووە فەرهەنگی سیاسیان ، ماڵوێرانی ئەو خەڵکەش زادەی ئەو دیدگا بێ بەشتەیە کە دەکرێت بەجێبهێڵدرێت.

لە جێگەی ئەم ڕەوتە سیاسیە مەرگ هێنە ئیدی کاتی ئەوەیە پێش خۆمان

ببینین ، لە□ر□دا دوو ڕێگە ل□ بەردەم ئەم خەڵکانەدایە یان بەردەوامیدان بەم روئیا سیاسیە خوێناوەیەی کە هەیە لە کاتێکدا مێژووی عێراق پێمان دەڵێت خاوەنی هەموو شتێکین بێجگە لە ئاشتی و یەکتر قوبڵ کردن، ل□ بەرامبەر ئەم ڕەوتەدا دەکرێت ناسیۆنالیزمی (میللی یان لیبرالی)،(سقیک ناشیونالیزم)جێگەی بگرێێتەوە ، کۆنسێپتی ئەم جۆرە بژاردە سیاسیە لە سەربنەمای هاونیشتیمانی بوون و سیستەمێکی دیموکرات پێگەی خۆی مەحکەم دەکات، ئەم بەدیلە هەوێنک دەبێت بۆ ئەو شیرەی خەڵکی عێراق بەتەواوی پێکهاتەکانیەوە مەبەستیانە ببن□ت بەماست(مەبەستم خەڵکی سقیلە).هەزمکردنی ئەم فۆرمە وەک بنتێک بۆ سەرلەنۆی ئاشتەواییەکی کۆمەڵایەتی ، وەلائ□ ب□ نیشتمان و پەیوەندیە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکان جیاواز لە تێڕوانینی بە دوژمنناسی بەرامبەر و دروستکردنی شەبەحی ڕەقیب . ئەرکی خوێندەوارەکانە بە هاوکاری شەقام فشار ی مەدەنی بکەنە سەر کایەیە سیاسیەکان ئەم فەرھەنگە سەربخەن، ڕاستە ئەرکێکە پێویستی بە ماندوبوون و لەخۆ بووردەییە بەڵام گرنگ گەیشتنە بە ئامانج کەخۆی لە بەختەوەری خەڵکدا دەبینێتەوە .

ئاکامی ئەم پرسە دەبێت سنوری فیکری سائید ببەزێنێت موخاتبەی سەرچەم پێکهاتەکانی عێراقی پێبکرێت ، دەست پێکی ئەم فۆرمە نوێیە لە سیاسەت لەسەر دەستی ڕۆشنفیکران دەکەوێتە جوڵە ، نابێت چاوەڕوانی هێزە قەومی و مەزهەبیەکان بکرێت چونکە ناسێونالیزمی قەومی بۆ خۆی هەناوی بازاری سیاسەتیانە بە تێپەڕبوونی ئەم فەلسەفەیە و بازدان بەسەریدا ئ□□وانیش کارکەنار دەکەون، ، ئیدی کوردایەتی بۆ پاراستنی تاکی کورد سەرڕێدەکەوێت بە هاوبەشی لەگەڵ کۆی پێکهاتەکان لە ئەرک و مافەکانی ووڵاتدا هاوبەش دەبن و لەسەر هەموویانەوە خۆشەویستی جێگە بە قین لەق دەکات.

کورد و هیلالی شیعی ... دڵشاد تاقانه

هاوکێشەیەکی نابەرابەر و پڕ مەترسی، تاڵەموێکە لەنێوان ژیان و مردن، تای تەرازوو هەرگیز پای ناداتەوە! لەوانەیە لەنوسینەکەم

سەرسامیەک گرتبی ئەوە چیە و چی ڕوودەدا؟ نوسەرانە هەندەک دەتهینم و دەتبەم ئەوجا لەکۆتایی کارکی باسەکەت دەدەمێ.

شیعە..

جۆر یا شێوازێکی ئاینگەرا لەناو ئاینی ئیسلام حەشاردراوە، قوماتێکی ئیسلامیانەی هەیە بەڵام لەڕاستیدا سەربەخۆیە، پێڕەو و ناوەندی بڕیاری هەیە، دەکرێ بڵێی فارسەکان دژی ئیسلامی عەرەبی دایان هێناوە خۆیان ناوەندی بڕیارەکەن.

فتوحاتی ئیسلامی..

کەڕووی لەوڵاتی فارس کرد لەبەرئەوەی لێ گەیشتن نزیکە، زۆر و خشڵی زێرە کیسڕا بۆ دەوڵەمەند بوون، ئاینەکەیان زەردەشتی سروشتپارێز و جوتیارانەیە خواستی گرتن و ڕاو ڕوتیان نیە بەخاکەوە بەندن! لەولایە ڕۆمانەکان دیانی شەڕکار و بەرز و بەهێزن پێیان ناوێرین، لەولا ئەفریکای لەبرسان مردی و ژن ناشیرینە بەحۆریە بەڵێنیەکانی بەهەشت ناچن لەکاتی دەسکەوتی شەڕ!

کورد لەفتوحات..

لەسەرەتاوە تێتێی چونکە پارچە پارچە و نەهاتن بەهانای یەکترەوە. ئاسان شکێندران یەک لەدوای یەک چونکە هەرئاغە و میرە لەئاشەکی لێ دەکا وەکو ئێستا یەک زۆرینە چاوحیز و کەمینە ئاسان لەناو دەبرێن.

فارس لەفتوحاتەکە..

بەعەرەبیان دەگۆت: ئەسپێ خۆرەکانی بیابان. سەرڕای شکان و خۆبەدەستەوەدان لەبەر خیانەتی ناوەخۆ بەڵام بڕیاریان دا هەربەئاینەکەی خۆیان عەرەبەکان بشکێنن شکانەکی مێژووی دووکەرت و چەند کەرتیان بکەن، وابوو ئاینگەرای شیعەیان داهێنا و پەرەپێدا.

کورد و شیعە..

ئەوڕۆ کورد لەهەرچوار پارچەکەی لەبەردەستی ئێرانی شیعە، وەک سونیەکی گەمژە تەراتێنی پێدەکرێ، لەڕۆژهەڵات دەمێکە خەساوە تەنانەت جووتیشی پێناکرێ. لەباشور و ڕۆژئاوا سەرەتاتکەیانە بەڵام ئاسان قڕەیان لێ دەبڕێ چونکە بەشەکیان دەستەمۆ و بەشەکیان نەزان و ئاغاچین دەکرێ ببیە ئاغایان. لەڕۆژئاوا ئازا و دڕن بەڵام ئەسەد لەخوارەوە و تورکیا لەسەرەوە، حەشدیش لەعێراقەوە دەیانخنکێنن.

شەڕ چەک دەیکا..

ئەو سەردەمەی تەقەمەنی پەیدا بوو واتە تفەنگ و دەمانچە یاسای شێمشێربازیان شکاند، مەرجی قارەمانی و مەردەکوژی، یاساکانی شەڕ گۆڕا بوو بەشێوازی حیزەکوژی لەدوورەوە و لەناکاو بێ ئاگاداری سوارانە. ئینجا ئێستا کورد بەچەکە کۆنەکانی ڕوسی وەک کلاشینکۆف و دۆشکا بەرامبەر بەچەکە نوێکانی شیعە کە لەئەمریکای وەردەگری لەڕێی عەبادی وەک تانکی ئەبڕامز و فڕۆکەی 16 بێگومان دۆڕاوە!

کوردی سونە..

نازانم کورد بۆ سونەیە؟ خێرەکەی لەچ دایە؟ لۆمە بەکر و عومەر و عوسمان و جیاوازی چیە؟ وەک برێی: حەرەس قەومی و بەعسی و داعش یان عەلی کەدەکاتە حەشدی شەعبی! هەرهەمووی جاشکی یەک ماکەرن، جا ئەگەر شیعەباین لەوانەیە باشتربا.

پاشایەتی کورد..

هەمیشە کورد ڕۆڵی پاشایەتی لەفارس ستاندیە لەبەر بیرنەکردنەوە و ئازایەتی بەڵام هەمیشەییش لەڕووی سیاسی دۆڕاوە چونکە یەکگیر و خودان ناوەندی بڕیار و خاوەن پەیام نیە زیاتر ڕەدووکەوتەی ئاغاخوازە تا بەرێوەی ببا و خۆشی جوتیارەکی شەکەتی بێ پلان و بەرنامەی کاتە، هەروەک ئێستا زۆردەڵێ بەڵام کەم دەکا!

شیعەی پاشا بەزێن..

سەردەمی گەشەکردنی زانستی ئەسفەهان شیعە ئاخوندەکان پلانیان گێڕا بەهاوکاری سەلجووقە تورکەکان پاشایەتی فارسیان ڕووخاند دەروازەکانی قەڵای شاریان لۆ کردنەوە کاتێک پاشا لەدەرەوە خەریکی بەرگری و شەڕ بوو. تا مێژوو خۆی چەندبارە کردەوە لەسەدەی بیستیش پاشای ئێرانیان ڕوخاند و جمهوری ئیسلامی شیعەیان ڕاگەیاند.

تورک و کورد..

دوو نەتەوەی دژانگیر بەڵام چونکە تورک هاش و هوژی زۆرە و کەرمیللەتە دەکرێ کورد پێی بوێری بەڵام ساویلکەیی کورد و ئاینگەرای سونەیی جارەکی دی ژێردەستی دەکاتەوە، شەڕی ئەرمانیان پێکردن ئێستاش شەڕی داعش لەدواقۆناغ کوردی باشوریان هەرپەسارد، بەشێرە مل چێرە بەزیوەکەی سوریاش ڕۆژئاوا کاول دەکەن بەسەر کوردا بەهاوکاری ورچە سپیەکەی ڕوسیا ئێستا حیزەبخۆیی هاتیتە پۆتێ.

ئیسلامی ئێران و کورد..

دوژمنایەتیەکی دووتایە لەلایەک وەک فارسێک ڕکابەر و خاپێنەرە لەلایەکیش شیعەی کورد بەزێن و سونی تڕێنە. هەردووکیشی لۆ کورد هۆکاری قڕان هێنە، هەموو میرنشین و دەوڵەتێکی کوردی فارس ڕوخاندیتی یا لۆ تورکانی بەجێ هێشتیە بیڕوخێنن.

هیلالی شیعی..

بریتیە لەکەوانەی ئێران ـ سوریا ـ لوبنان بەدەوری ئیسڕائیل دا. واتە گواستنەوەی مەیدانی شەڕ لەناو ئێرانی فارسی لۆ وڵاتانی عەرەبی کەرخاسیەت. لەو نێوە کورد پێخوستی ئەو هیلالەیە کە نەدەبتە مانگی تابان و نەئاوادەبی!

□

مێروولەو كرمەلوولپێچەكە …
نوسينى/وجدان عبدالعباس

وەرگێڕانی لەعەرەبییەوە{فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی} ….

نم نم باران دەباری،مێروولەیەك نایلۆنێكی پێلەشەكروگەنمی دابووبەكۆڵیدا،لەپەنادارێكدا وەستاو
چاوەڕوانیكرد باران خۆشبكاتەوە.لەوكاتەداكرمەلوولپێچەكەبەسواری ماتۆرسكیلە ئاگراوییەكەیەوە بەوێداتێپەڕی،وەستاولێیپرسی بۆكوێ دەچیت؟؟؟
مێروولەكە ڕووی تێكردو وتی"دەگەڕێمەوە بۆماڵەوە ،ڕێگەشم دوورە"
كرمەلوولپێچەكە پێكەنی و وتی: بەم بارە قورسەوڕۆیشتنە خاوەتەوە بۆسبەینێ یان دووسبەی دەگەیتەوە ماڵەوە،پاشان مێروولەكەی سواركردولەگەڵ نایلۆنە پێلەشەكروگەنمەكەی،زۆربەخێرایی گەیاندییەوە ماڵەكەی،مێروولەكەش زۆرسوپاسیكرد.
ئینجا كرمەكە هەستی بەدڵگرانی كرد،چونكەلەسەرەتاداگاڵتەی بەمێروولەكەكرد بووبەوەی كە باری قورسەوخاووخلیچكە،لەدڵی خۆیداوتی:دەبوایەگاڵتەم پێنەكردایە بەڵكوئارام ولەسەرخۆبوومایە، چونكە(ئەگەرچاكەلەگەڵ هەركەسێك بكەیت،واباشەسەركۆنەی نەكەیت).

ئەم چیرۆكەلەژمارە(84)ی گۆڤاری {گوڵەكان} بڵاوكراوەتەوە.